

BÖRZSÖNYI HELYKÖN

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

VII. évfolyam 12. szám, 2012. december

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Barmok jászlában - Németh Zsófia Nóra (Köpöczi Rózsa felvétele)

Tartalom:

- 3. o.: Őrhajóim: Szonettek édesanyám emlékére; (Ketykó István szonett-koszorúja részletekben)**
- 4. o.: Karácsony éjjel; (Pongrácz Ágnes verse)**
- 6-22. o.: A nagy változások kora III. ; (dr Koczó József képes helytörténeti sorozata)**
- 24-36. o.: A csatai tájház; (Csáky Károly képes helytörténeti sorozata)**
- 38-40. o.: Bíborban, bársonyban ; (Kovács T. István írása)**
- 42-43. o.: Pár perc késés; (Kő-Szabó Imre írása)**
- 44. o.: Közöny ködmön; Finisben; (Végh Tamás versei)**
- 46. o.: Teória; (Szajbely Zsolt írása)**
- 48-49. o.: Hús haiku; (Szűk Balázs versei)**
- 50. o.: Igétlenné; (Székács László verse)**
- 52-59. o.: Viktor és Viktória IV. rész; (Petrozsényi Nagy Pál írása folytatásokban)**
- 60-63. o.: Különleges olvasmányaim: Üzenet a Dunakanyarból; (Kovács T. István írása)**
- 64-85. o.: Mikolai betlehemes; (Németh Péter Mikola betlehemes forgatókönyve)**
- 86-93. o.: Beszámoló: Brüsszel helyett Ipoly-régió; (Tamási Orosz János írása, a mikolai betlehemesek 2012-es fotói)**
- 94. o.: Idei megoldás; A szobor; (Horváth Ödön versei)**
- 96. o.: Sorslétra; (B.Tóth Klára verse)**
- 97. o.: Csodáalom...; (Dobrosi Andrea verse)**
- 98-99. o.: S ha így történt volna?...; (Pribojszky Mátyás írása)**
- 100. o.: Minimálok: Kinél a hiba; (Bozgor Elian írása)**
- 102. o.: Teremtésből élő; (H. Túri Klára verse)**
- 103. o.: Az apokalipszis igézete; (Elbert Anita verse)**
- 104. o.: Örökség; (Hörömpő Gergely verse)**
- 106-107. o.: Könyvajánló;**
- 108. o.: Programajánló;**
- 109-110. o.: Pályázat;**
- 111. o.: Impresszum;**

E havi számunkat a saját fotóimmal díszítettem, amiket az év utolsó előtti napján fotóztam a Drégelyvárnál. Örömmel tapasztaltam, hogy a várhoz az év szinte minden napján több tíz ember látogat el, az időjárástól függetlenül. Isten tartsa meg jó szokásunkat!

Minden kedves olvasónknak, szerzőnknek békés, boldog újévet kívánok!

Karaffa Gyula

KETTKÓ ISTVÁN

Ő r h a j ó i m

Szonettek édesanyám emlékére

10. szonett

*Visszakapta azon éjjel fiát -
látta pohár fenekén, gyűrűben
megsárgult tavaszi doni fűben
heverni a szakállas "messiást".*

*Hazatértem méltatlan csatákból,
egyedül ő várt az állomáson -
hangos repülőgépraj-csapáson
kúsztam; feldöntött üres karámból*

*szabadultak el tisztára mosott,
vasalt vágyaim - sodronykötelek
tágultak testemen; vén, pöfeteg*

*gombák spóráiban már pattogott
a lét tudata s friss őrüzeket
gyűjtött fel az ébredő képzelet .*

PONGRÁCZ ÁGNES

Karácsony éjjel

Csodára vártam,
és nem tudtam, hogy a csoda bennem lakik.
Szeretetről szóltam,
és nem érintettem meg a lélek húrjait.

Karácsony éjjel felnézek az égre,
álmosan pislognak a csillagok.
Karácsony éjjel Jézusra nézek,
de rám a világ ragyog.

Itt vagyok.
Veled
és Jézussal a fényben.
Hiszek az áldásban,
az örök üdvösségben,
és abban, hogy megsimítják
lecsorgó könnyeink
az angyalok.

Dr. KOZÓ JÓZSEF

A nagy változások kora III.

Élelmiszer-feldolgozás

Ipoly-malmok, patakalmok, múmalmok

Már az általános iskolában is tanulják diákjaink, hogy a magyar malomipar a XIX. század második felében, pontosabban a kiegyezés utáni években a világtermelés élvonalába került. 1906-ban 17 304 malom működött az országban! (www.concordia.hu) Vidékünkön a hegyi patakok és az Ipoly is kínálta a lehetőséget a vízzel hajtott malmok megépítésére.

Földrajzi hely	I. katonai felmérés (1780 – 1784)	II. katonai felmérés (1819 – 1869)	III. katonai felmérés (1872 – 1884)
Drégely-Palánk	1 Ipoly-malom	1 Ipoly-malom	1 Ipoly-malom
Hídvég		1 Ipoly-malom	
Hont	1 Ipoly-malom 1 Csitári-patak m.	1 Ipoly-malom	1 Ipoly-malom
Tesmag		1 Ipoly-malom	1 Ipoly-malom
Ipolyság		1 Ipoly-malom	
Gyerk		1 Ipoly-malom	
Visk		1 Ipoly-malom	
Szete		1 Ipoly-malom	
Baráti	1 Kemence-patak m.	1 Kemence-patak m.	1 Kemence-patak m.
Bernece	1 Kemence-patak m.	1 Kemence-patak m.	1 Kemence-patak „Alsó”-malom 1 Bernecei-patak „Felső”-malom
Szakállos		1 Ipoly-malom	
Perőcsény	2 Perőcsényi-patak m.	2 Perőcsényi-patak m.	1 Perőcsényi-patak m.
Bél			1 Ipoly-malom

Vámosmikola	2 Börzsönyi-patak m.	1 Ipoly-malom 1 Börzsönyi-patak m.	1 Ipoly-malom 1 <i>Pitlis</i> patakmalom 1 Börzsönyi-patak m. 1 Orzsányi-patak m.
Pásztó			1 Ipoly-malom
Börzsöny	3 Börzsönyi-patak m.	1 Börzsönyi-patak m.	3 Börzsönyi-patak m.
Tölgyes	1 Ipoly-malom		1 Ipoly-m. (Ganád) 1 Ganádi-patak m.
Kiskeszi			1 Ipoly-malom
Letkés	1 Ipoly-malom	1 Ipoly-malom	1 Ipoly-malom
Szalka			4 Ipoly-malom
Leléd	1 Ipoly-malom	1 Ipoly-malom	1 Ipoly-malom
Lelédhíd-major			1 Ipoly-malom
Damásd	1 Damásdi-patak m.		
Szob, Malom-völgy		1 Damásdi-patak m. 1 <i>Kolibi</i> patakmalom	
Zebegény		1 Malom-völgyi-p. m.	3 Malom-völgyi-p. m.
Nosztra	1 Nosztrai-patak m.		2 Dolina-patak malom
Kóspallag		1 Korompa-patak m.	1 Korompa-patak m.

Környékünk vízimalmai a katonai felmérések térképein

Malmok a XX. században

Drégelypalánk: Kovács (Fabricius) János primási mérnök *Az esztergomi érseket illető jószágoknak geographica-topographica descriptioja 1736 – 1739* című munkájában Drégely-Palánkról említi, hogy a település malmot üzemeltet, molnárt tart. 1920-ban Farkas Géza fagázmotorral működtetett malmot létesített. 1933-ban Hochfelder Rezső vette meg, és átépíttette magasörlésűre. Akkoriban Nógrád megye egyetlen vidéki haszonörlésű malmaként működött, ahol 12-14 munkást alkalmaztak. Ebben a malomban dolgozott molnárként a gimnáziumot végzett Regös István (†1989), de akkor tulajdonosa már Mészáros nevezetű volt. A malmot az 1940-es évek végén államosították, az igazgató pedig Regös Istvánra bízta az üzem vitelét. Néhány év múlva beszüntették az örlést, és a továbbiakban cseretelepként működött.

A lisztet Érsekvadkertről hozták. 1956 októberében a forradalmi események miatt sokan vitték a lisztet, év végén a cseretelep is megszűnt. (BALOGH, 68. o.; LADÁNYI, 1934. 365. o.; Regös Istvánné Mráz Mária adatközlése, 2011. augusztus)

Hont: Hengermalma 1912-ben épült. A 35 lóerős, 50 q teljesítményű vámórló malom tulajdonosa 1931-től Dénes József. (LADÁNYI i. m. 378. o.)

A környék, az egykori **Szobi járás** malmairól Korcsmáros László végzett gyűjtő-, kutató- és feldolgozó munkát az 1970-es években. Tanulmánya kiadásra nem került. 1970. június 21-én Lebó Jánossal (a továbbiakban: adatközlő), a vámosmikolai nagymalom utolsó molnárával készített magnetofonfelvétellel interjút a vidék malmairól. (KORCSMÁROS, 1970. CD)

Bernece, Kriszti József-féle malom: egy kis vízimalom volt, ahol egy-két henger örölgetett. Naponta 1-2 mázsa búzát tudott örölni, mivel kevés volt a vize, és elavult a gépi berendezése. Az 1934-es vármegyemonográfia Bernecebarátiból Morvay Márk malomtulajdonost említi, kinek 1927-től van a községben malma. (LADÁNYI i. m. 354. o.)

Kemence: a Ladányi-féle vármegyemonográfia 1934-ből egy gőzmalmost és két vízimalmot említ. Kalácska Lászlóné szerint is három malom működött a faluban. Kettő a patakhöz telepítve községi tulajdonban volt. A Tagi-gát vizét külön malomárokban vezették zsilipeken keresztül a malmok gyűjtőgátjaiba. Az alsó malom a kápolna mellett, a mai tűzoltószertár helyén volt, a felső a Kastély-iskola alatt, ahol később községi műhely működött.

Ladányi Sági István malomtulajdonosról is közöl életrajzi adatokat. 1898-ban Kemencén született, s eleinte mezőgazdasággal foglalkozott. 1925-ben lépett a molnár ipari pályára. Bérbevette a községi malmost, melyet korszerűen felszerelt. Saját szorgalmának köszönhetően deszkafűrészgépet és cséplőgarnitúrát is vásárolt. Kalácskáné szerint a '30-as években egy dinamót is beszerzett, s áramot fejlesztett saját szükségletére. Az iskola sarkához egy lámpát helyezett. Felajánlotta a községi képviselő-testületnek, hogy saját költségén bővíti a berendezést, és a templomban, az iskolában és az utcán díjtalanul biztosítja a közvilágítást. A község vezetői elutasították ajánlatát abbéli félelmükben, hogy a háztetőkön vezetett áram tüzet okoz. A molnármeister a '40-es évek elején a vízikerek-meghajtás mellé a cséplőgép gőzmasináját állította be, így akkor is tudott örölni, ha kevés volt a víz. Fiai, István és József is kitanulták a molnár mesterséget, és dolgoztak a malomban. 1945 előtt Aczél József hengermalma és községi patakmalom működött. (LADÁNYI i. m. 213. és 391. o.; KALÁCSKA, 2008. 32. o.)

Kemence, Sági-féle malom: járt benne az adatközlő; 3 hengeres, egy síkszítás (hosszában szítálta ki a lisztet), visszaöntéses vízimalom volt, különbözött a modern malmoktól. Naponta 5-6 q búzát örölt. Ha a víz nagyobb volt, többet örölt, ha kisebb, csak egy hengert járattak. A liszt minősége nem volt túlságosan jó, mert berendezése korszerűtlen. Az akkori igényeknek ez mégis megfelelt, vagyis a lakosságot el tudta látni, ki tudta szolgálni. Éjjel-nappal dolgoztatott, sorban álltak az emberek.

Kemence, Petyerák-féle malom az országút mellett: emeletes épületben üzemelt a kicsi malom, fenn voltak a szitaberendezések, alul a két kishenger. Járt benne az adatközlő. Működését egy 15-20 lóerős nyersolajmotor biztosította transzmissziós szíjmeghajtással. Sok örölnivalója lett volna, de teljesítménye miatt erre nem volt képes.

Valószínű, hogy ennek a malomnak alapítója az 1868-ban Ipolynyéken született Szpevák Vince. 1891-ben lett önálló. Egy ideig a községi malmost vezette, majd 1925 körül alapította jelenlegi (1934) gőzmalmost, melynek 20 mázsa a teljesítő képessége. Gépészvizsgát tett Ernő fia szintén részt vesz az üzem vezetésében. (LADÁNYI i. m. 391. o.)

Vámosmikola: Szatmáry István falukrónikájában említi, hogy az Esterházy-családnak malma volt a községi patakon, az Orzsányi-patakon és az Ipolyon. Más adatok szerint a faluban a XX. század első felében két hengermalom és egy vízimalom üzemelt.

Verbóka-féle malom, Dózsa u. 48. – ma Erdei Sándor lakóháza.

Az adatközlő járt benne, sőt követ is vágott részére. A malomköveket ugyanis egy idő után, amikor megkoptak, acélcsákánnyal recézni kellett, rajtuk friss vágó felületet kialakítani, csak így tudtak velük tovább örölni. A malomkővágáshoz régen minden molnárnak értenie kellett. Ennek a vízimalomnak is kevés vize volt; lapátos felvonó vitte fel a lisztet a szitára, a durva részt ismét átörölték. Mindaddig cirkulált az anyag, amíg finom nem lett. Parasztlisztnek nevezték azt az örleményt, amikor mindent egybeörölték.

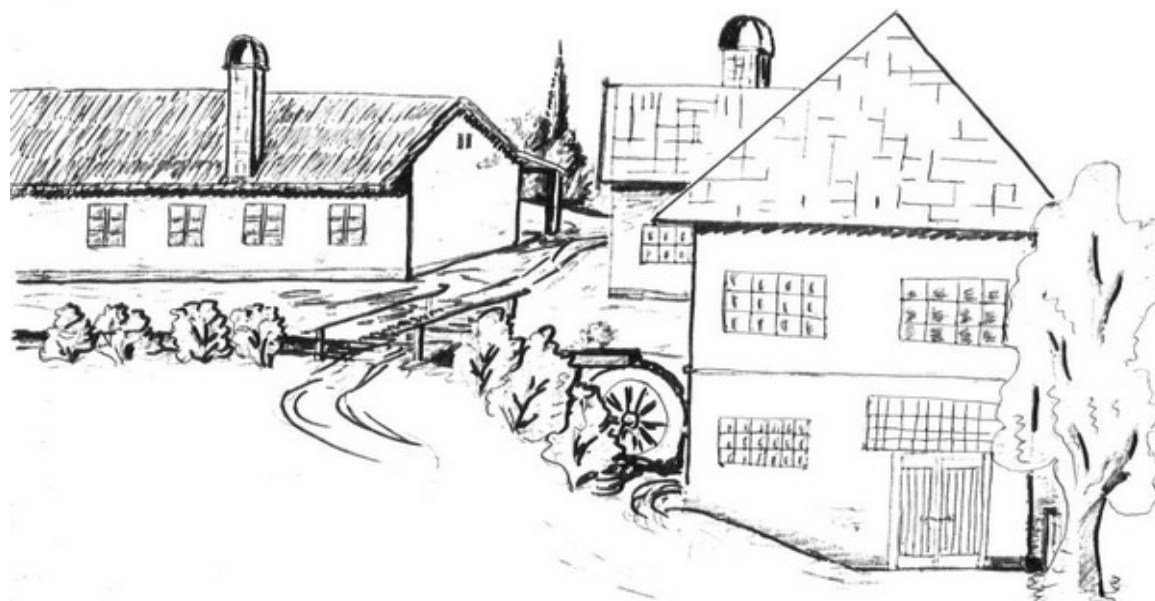
Ezt otthon a háziasszony kiszitálta, a durva részt pedig mozsárban áttörte. A malomban Verbóka bácsi a feleségével dolgozott, de a lányai is besegítettek. Idős Olexa József (1899-1995) úgy említette, hogy Verbóka Ipolytölgyesről került ide. A falu szélén lévő malom a '30-as években még működött, utólag már csak darált. Tulajdonosa beleesett a kútba és meghalt. Szatmáry István szerint később létesült, mint az Esterházy-malmok. A felszabadulás után már nem működött.

Vámosmikola, Kis Irás-féle malom – jelenleg Simon Márton vendéglője, a Marci Malom borozó található helyén. Tulajdonosáról *Huszár-malom*ként is emlegették.

Az adatközlő gyermekkorában sokat játszott benne; vízimalom volt. Kis patak folyt végig az udvarokon és az utcán, melynek vizét fel kellett fogni, s csak utána lehetett örölni. Nyáron akár félnapig is eltartott a víz összegyűjtése. A malmot egy nagy kerék hajtotta. Egy-két hengeres, hasábszítás, nem modern malom volt. Sok munkája akadt, hiszen Vámosmikolára az egész környék hordta az örölni valót. Éjszaka is járt, de 2 órát ment, 2 órán át vizet fogott. Tavasszal és ősszel jobb volt a helyzet, akkor többet tudott dolgozni. Adatközlő itt inaskodott. Tulajdonosától, Huszár Tibortól akkor már Ruhig Károly bérelte és korszerűsítette. Üzemét egy 35 lóerős fatüzelésű szívógázmotor biztosította, négy hengeresre bővítették, visszaöntéses módszerrel dolgozott. A szitákat is kicserélték. A korszerűsítés következtében jobb, 2-3 féle minőségű lisztet is tudtak adni. Teljesítménye felülmúlta a Verbókáét. 3-4 emberrel dolgozott a malom.

Olexa József úgy tudta, hogy Kisírás után Dodok József és Csikós István (sógorok voltak) vették át a malmot, s gőzüzemre akarták átállítani, de pénzüik elfogyott. Ekkor Ruhig Károly vette meg, aki zsidó ember volt. Ő a gabonát letétbe vette át, s igény szerint adta ki a lisztet. Az uradalom bérlői: Sümeg és Schusdek is adott át gabonát részére, amivel megindulhatott. A megőrölt lisztet viszont a magtárba vitték. A malom üzemeléséről még elmondta, hogy előbb gőz- (?), majd később villanyhajtású lett. Miután Ruhig megvette a Sándor Gyula-féle malmot is, a Huszár-féle malmot leállították, s raktárként használták, mivel saját magának nem akart konkurenciát teremteni.

A malom utóéletéről Szatmáry Istvánnál találunk néhány adalékot: A gépállomás irodái mellett egy kombinált hajtású malom volt. Részben víz volt a hajtóerő, részben pedig egy szívógázmotor. A vízierő biztosítására egy olyan meder megépítésére volt szükség, amely a község felső részén, az udvarokon folyt keresztül. Ez a megoldás ember és állategészségügyi szempontból erősen kifogásolható volt. Ugyanis az udvarokon keresztül folyó patak gyakran terjesztette a különböző állati ragályos betegségeket. Tenni ellene nem lehetett semmit, mert uradalmi érdeket szolgált. A patakmedret a községi előljáróság és a nemzeti bizottság 1946. évben megszüntette, oly módon, hogy a patak elágazásánál – b. Szabó István kertjénél – az elágazást megszüntette, és a patakot egy átvágással eredeti medrébe terelte. (SZATMÁRY, 1970. 33. o.)

12. A Huszár-féle malom és serfőzőház Vámosmikolán

Vámosmikola, Sándor Gyula-féle malom: a környék legkorszerűbb malma. Teljesítménye 12 órás műszakban 45-50 q volt. Meghajtását egy 60-65 lóerős fatüzelésű szívógázmotor adta. Egy hengerpadon 4 henger dolgozott, korszerű függőleges szitával. Ez hat-hét keretből állt, és jól átszitálta az őrleményt. Addig cirkulált, míg finomlisztet nem adott, de a megmaradt korpa is kelendő volt az állattartáshoz. A hét hat napján üzemelt, de ha az örölnivaló úgy kívánta, vasárnap is. A malomban 11 fő dolgozott.

Olexa József adatközlése szerint Sándor Gyula orvos Kallós Gábor ügyvédtől megvette a Kossuth és Rákóczi utca közötti épületeit, és az ott lévő istállót malommá alakította. A fagázmotor meghajtású malom üzemeltetését asszonyok irányították, a helybeliek az orvos leányáról csak *Zsazsa-malom*ként emlegették. Főmolnára Asztalos András volt. A malmot később Hochfelder Rezső vette meg, majd miután ő Palánkra került, Ruhig Károlyé lett, aki 1929-ben villanymeghajtására alakította át. Az 1944-es gyáripari évkönyvben még tulajdonában álló üzemként említik, ahol liszt és más őrlemények készítése folyik. (KOCZÓ, 2007. 65. o.) A háború után tulajdonosa Szabados Miksa. Később a malmot államosították, vezetője Kormos lett. Az 1950-es évek végéig üzemelt, az 1960-as évek elején már csak cseremalomként működött. Ennek volt főmolnára, üzemvezetője Lebó János.

13. A Vámosmikolai Múmalom

Szatmáry István úgy tudta, hogy a malom az államosítás után még 15 évig működött, üzemelt, s a malmok összevonásakor szűnt meg. Berendezéseit leszerelték és elszállították. Az őrlőtők kiszolgálására létesítettek egy cseretelepet. A malomépületet a tsz megvette, és utána a benne működő cseretelepet is kezelte. A malom felszámolásakor a darálási jogot átadták a tsz-nek. (SZATMÁRY, 1970. 83. o.) A tsz darálója az 1980-as évek elejéig a Vörösmarty utcában működött. A Zsazsa-malmot az 1970-as évek végén a tsz bontásra átadta Sebestény Istvánnak és Ziman Jenőnek, akik családi házukat a bontott anyagból építették fel. Helyén ma a DMRV Rt. Balparti Üzemigazgatóság telephelye, irodája működik.

Az Ipolyon lévő **hajómalom**ról Olexa József 1993-ban említette, hogy Farkas nevezetű molnáré volt. Amikor tönkrement, Szakállosra hurcolkodott.

Az **Orzsányi vízimalom** a Huszár-birtok területén, a Malom-táblában működött. 1993-ban bejártuk a területet. Az üzemvízcsatorna az Orzsányi-patak felduzzasztásával juttatta el a meghajtó vizet a malomkerékre. Az országút alatt még most is fellelhető a téglával kiboltozott átereszt, melyen a víz átjutott az út Ipoly felőli részére. A mostani akácfasor alatti részen folyt tovább a víz a felülcsapott vízikerekre,

melyet a zúgónál mélyre süllyesztettek. Az *Orsány* nevű malmot Pesty Frigyes perőcsényi adatközlője is említi 1866-ban. (PESTY, 1984. 246. o.) A malomépület közelében préháza és erdészháza is állt a Huszár-uradalomnak. Az út másik oldalán csőszház épült a birtok szőlőterületének őrzésére, mely a tésa-kemencei út között terült el.

Szatmáry István adatközlője, id. Híró Vilmosné (1870) elmondása szerint édesapja 1881-ben Perőcsényből került ide molnárnak. Úgy tudta, hogy a malom 1848 körül épült. A patakmalom az Esterházyak uradalmához tartozott, az épületben a malmon kívül a borház is helyt kapott, mellette állt a molnár lakása. A malom üzemeltetését Huszár Tibor szüntette meg. (SZATMÁRY, 1966.23-24. o.)

14. A munka ünnepe az 1950-es évek közepén (középen Lebó János főmolnár)

Ipolytölgyes

Lebó János a tölgyesi malmokra így emlékezett vissza:

A tölgyesi hajómalomba, ami akkor már „szárazon” volt 1938. május 15-én mentem dolgozni. Ez akkor Schwartz Istváné, aki vámosmikolai; mozija volt, vendéglője, egy nagy vasműszaki kereskedése, trafikja. Nem volt szegény ember, mert egy új malmot építtetett. Teljesen átszereltette, visszaöntéses malom volt. Akkoriban leőröltünk rajta 60 q-t 24 óránként. 11-en dolgoztunk a malomban. Éjjel-nappal ment a malom, elég jó forgalma volt. Megfelelő minőségű lisztet gyártottak a parasztság részére. A Verbóka bácsi nem dolgozott ott, a Drinka, az öreg Drinka Károly bácsi igen, velem együtt. Idős, régi molnár, jó szakember volt. Szegény már meghalt. Az ottani lakosságnak, Tölgyes, Letkés, de még Vámosmikola, Börzsönyből is jöttek örölni. Nagy forgalma volt a malomnak, főként akkor, amikor át lett szerelve. Korszerűbb, síkszíták voltak, a budapesti Kemény Manó cég szerelte át, nem tudnám megmondani hány ezer pengőért, annak idején. Nagyon komoly malom volt, éjjel-nappal ment. A lakosságot ki tudtuk elégíteni.

A molnármester szerint az Ipoly-parti vízimalom teljesítőképessége a vámosmikolai nagymaloméval és a szobi maloméval vetekedett!

15. A tölgyesi hajómalom a XX. elején

Az egykori hajómalom tulajdonosa 1933-34-ben Baán István. Ekkor már nem vízimalomként üzemelt, hanem 2 hengeres motor hajtotta. (LADÁNYI, 1934. 383. o.)

A Verbóka-féle vagy most Drinka-féle malmot is ismerem, de nem dolgoztam benne. Az egy kicsi vízi patak-malom volt. Nagyon kicsi patak hajtotta, forgatott egy kereket, ott örölgetett, egyikét henger volt benne. Még a mai napig is – legalábbis ezelőtt 2 évvel – Drinka Józsi villanyt fejlesztett, átszerelgette. De az épületnek, a malomnak már csak a helye van meg. Nagyon kicsi volt a malom, tehát nem volt versenyképes. Így talán azért zárták be, vagy állították át.

Teljesítőképessége körülbelül 2-3 q, legfeljebb 5 q 24 óránként. Mert csak egy hengerkéje volt benne, egy picike. Jártak örölni, sokan mentek oda is. Mert, ahol én dolgoztam, a Schwartz-féle malomban sokan voltak, 2-3 napot is kellett várni, amíg az öröltetőre rá került a sor. A régi tölgyesi kuncsaftok közül pedig voltak olyanok, akik a Verbókánál kivárták a 3-4 napot, amíg a kis búzácskájuk leörlésére került a sor. De minőségileg nem tudott megfelelő minőségű lisztet adni, előállítani.

16. A Cserge-malom maradványa, 2008

Letkés, Szántó-féle malom; a Mammusich-féle birtokkal szemben az út mentén. 30 lóerős szívógázmotor hajtotta. Berendezése elavult, elég korszerűtlen volt. Eleinte ment, jól ment, aztán a környék nagyobb, korszerűbb malmaival nem állta a versenyt, ezért leállították. Panyec nevű főmolnárja Kóspallagra ment vízimolnárnak.

Szobi malom: a Duna parton állt. Adatközlő járt benne, de nem dolgozott ott. 50-60 lóerős szívógázmotor hajtotta. Jó forgalma és jó berendezése volt. A szobi malomról említi a megyemonográfia, hogy Kiss Miklós gépészmérnök 1929-ben mint résztulajdonos vette meg. Teljesen modernizálta, napi teljesítménye 80 q. Társa 1934-ben Kozma Ferenc. (LADÁNYI i. m. 452. o.)

Zebegény: a patakon 2 vízimalom működött Fischer nevű vállalkozó üzemeltetésében. Adatközlő a kis patak mellett, a falu közepén lévő – a Szőnyi-ház közelében – ismerte. Fischer nevű tulajdonosát is, aki 1939-ben zebegényi malmát leállította, mivel az ipolytölgyesi vízimalmot vette bérbe Schwartz Istvántól.

A zebegényi malmokról többet is megtudhatunk Csókáné Salamon Melitta és Csóka Árpád: Zebegény című könyvéből. Nagymaros 1787-ben készült birtoktérképén három malmot ábrázoltak a községből: öreg vagy Fischer-malom (Fischer köz) és két malom a Malomhegy lábánál (Schneider-malom – deszkából épült és az 1880-as évek végén leégett – a mai József Attila utca közepe táján és a Wetzl-malom a Malom utcában). Ugyancsak idéznek Löherer Andor művéből: „a patakon három vízierővel hajtott malom van, eme molnárok maguk árulnak lisztet, egyúttal megőrlik a kenyértermékeket, ámbár igen gyöngé keresetüket

előismerve, mindhárman panaszkodnak.” (Löherer Andor: Zebegény Hont megyei község parasztgazdáinak monográfiája. Budapest, 1899.) A XIX. század első feléből való klasszicista Öregmalom épülete ma is áll. (CSÓKÁNÉ – CSÓKA, 2010. 34., 40. és 101. o.)

Lebó János az általa említett malmokon kívül más malmot nem ismert a környéken. Elmondása szerint a környék három nagyobb malma a XX. század első felében: a szobi, a vámosmikolai Sándor Gyula-féle és az ipolytölgyesi Schwartz-féle malom volt. A vízimalmok pusztulásának okaiként azt említette, hogy ezek kicsik és korszerűtlenek voltak, a nagyobb teljesítményű, motorral hajtott malmok kiszorították őket. Említette, hogy Zajcsek Antalnál tanulta a mesterséget 1935-1938 között. Az inaskodás velejárója volt akkor a mester házának takarítása, a sertések etetése is. Viszont a szakmát is megtanulták. A malmok ebben az időben nagyon balesetveszélyesek voltak, vigyázni kellett arra, nehogy az ember kezét-lábát összetörjék a forgó, mozgó berendezések. Bérük: 1 hónapra 8 pengő és 100 kg búza vámmentesen megőrölve, ami 98 kg lisztet jelentett. (KORCSMÁROS, 1970.)

Nagybörzsöny: az 1828-as országos összeírás községi adatai szerint két uradalmi molnár és két saját malmán dolgozó molnár él a faluban. A Börzsönyi ipart az 1860-as években hat patakmalom jelentette. 1913-ban öt molnár gyakorolta mesterségét. (HORVÁTH M. 51., 60., 61. o.)

A XIX. században épült patakmalomok egyik legszebb példánya hazánkban az 1980-ban helyreállított Antal-féle vízimalom. Sajnos, az 1999 júniusában történt nagy esőzés következtében lezúduló áradás tönkre tette a malom gátját, így azóta nem üzemel.

Az épületet – mely lakóházból, felülcsapott vízikerekekkel meghajtott, háromszintes vízimalomból, istállóból és kocsiszínből áll – 1847-1852 között esztergomi kőművesek emelték. Energiáját a sebes vizű Börzsöny-patak szolgáltatta, melyből a víz duzzasztó segítségével csatornarendszeren és az udvaron végighúzózó malomárkon keresztül jutott a vízikerekre. Az üzemvíz a lakóház alatt húzódó alagúton tért vissza a patakba; a felesleges vizet a malomárokából kis zsilib segítségével engedhették be a patakba.

17. A vízikerek 2011-ben

A malom nyáron éjjel-nappal üzemelt, az útviszonyok miatt csak a falu népét szolgálta. A családfő irányításával a család minden tagja részt vett a malom működtetésében. Így naponta 12-16 q búzát tudtak őrölni.

A jelentős ipartörténeti emléket a Pest Megyei Gabonaforgalmi és Malomipari Vállalat kollektívája mentette meg az enyészettől. A felújított, üzemelő vízimalmot és állandó szakmai kiállítást is 1980-ban nyitották meg. (JUHÁSZ, 1988.)

Ipolydamásdról az 1886. évi helyszínelés során felvett birtokrészek kimutatásában két malmot említene: Határ malom és Damásdi malom. Korcsmáros László közli a damásdi molnárok nevét is: 1818-1841 között nyolc, 1849-1867 között ugyancsak nyolc mesterét. (KORCSMÁROS, 1995. 121., 144., 155. és 157. o.)

Perőcsény 1866-ban említett két malmáról, a Bogárhegy alatti egykerekűről és a Malomhegy alatt újjáépült malomról a XX. században már nem esik szó.

Leléden az Ipolyon lévő vízimalom egy Szalma nevezetű emberé volt, majd Turcsányi vette meg. 1935-ben eladták Emmer Lujzának, aki főleg a telek miatt vásárolta meg, mert a malomépület már dűledezett.

Ipolyszalkának még két vízimalmáról tudunk a XX. században: a nagyobb teljesítményű Gubis Mihály tulajdonában, a kisebb teljesítményű a Sztankovics-féle vízimalom. Ezek a malmok részért öröltek. A szalkai Gubis-féle malom épülete ma is megvan, a háború után még őrölt. (MUCHA, 45. o. és Raj László /Letskés, 1920/ közlése, 2011. november)

Ipolypásztó vízimalmáról azt írja Zalabai Zsigmond, hogy az a XX. század első felében leégett, s elképzelhető, hogy szándékos felgyújtás következtében. Az épület cölöpmaradványait az Ipoly-szabályozáskor betemették. (ZALABAI, 1984. 27. o.)

Ipolybélen a XIX. század második felében épített két vízimalomnak Kicsovics Béla volt a tulajdonosa. Az egyiket 1893-tól Egegi András és Liktör András üzemeltette, melyet az Ipolyon egészen a Kolingig felvontattak. Gát megépítésére azonban nem kaptak engedély, ezért nem tudták üzemeltetni, végül 1894-ben leégett. A másik malom Ipolybélen maradt, később Nevizánszky molnár tulajdona lett, és a második világháború idejében szűnt meg. (REŠKO-TENCZEL, 1998. 3-15. o.)

Ipolyságon az államfordulat után épült Homokon az Ulč-féle malom.

Pékségek

A malomban megőrölt gabonából készült lisztet a hagyományos földművelő gazdaságok háztartásaiban a gazdaasszony használta fel: dagasztás, kelesztés után általában hetente sütött kenyeret. A régebbi századfordulótól ebbe a tevékenységbe bekapcsolódtak a falusi sütődék, pékségek is. Az iparos, kispolgári, hivatalnoki, értelmiségi rétegekbe tartozóknak értékesítésre sütötték a kenyeret, míg foglalkoztak bevitt, kiszakajtott nyers kenyér kisütésével is.

A második világháború előtt és még közvetlenül utána is három pék dolgozott Vámosmikolán: Szabó, Ferjansz és Steinhorn. Közülük a Ferjansz-féle pékség az 1960-as évek végén még működött.

A háború után a földműves-szövetkezetnek is működött sütődéje, ez az egykori Ruhig-pékségben üzemelt.

A Váci Sütőipari Vállalat a helyi földműves-szövetkezettől vette át a pékséget az 1950-es években. Üzemét kétkemencésre fejlesztették, napi kapacitása 20 q kenyér lett. Vezető pékmestere Szabó István. Az üzemet két ízben is elvitték Szobra, majd ismét visszahozták. A községek igénye ugyanis nagy volt, ezt a szobi üzem kapacitása nem bírta. 1968-ban a péküzem kenyérárúsító boltot is nyitott Antalik Istvánné elárúsítóval. (SZATMÁRY, 1970. 83-84. o.) A pékség vezetője később Fenyővári József lett, aki a rendszerváltás táján meg is vásárolta az üzemet. Jelenleg a szobi pékség bérleményében működik az üzlettel együtt, de csak péksütemények előállításával foglalkoznak.

Ipolydamásdról 1934-ből Ribsám Ferenc sütőmester 1911-ben létrehozott sütődéjéről tesznek említést. (LADÁNYI i. m. 382. o.)

Szobon 1908-ban lett önálló sütőmester Ribsám Ferenc, 1933-ból Pataki Károly sütődéjéről van tudomásunk. (u. o. 382., 453. o.) Az 1970-es években kenyérgyár is épült. Jelenleg Szobon az Éva – Baker Sütő- és Édesipari Termékeket Gyártó és Kereskedelmi Szolgáltató Kft. valamint a Látványpékség működik.

A hagyományos, önellátó paraszti gazdálkodás végoráiban a kenyérsütés egyre ritkábbá vált, megvették az üzleti kenyeret. Az 1960-as évek elején Ipolytölgyesen végzett néprajzi gyűjtés adatközlői így jelenítették meg az akkori helyzetet és felfogást:

„Ha nem érek rá sütnyi, akkor hozok bolti kenyeret. Most sokan vesznek bolti kenyeret. Régebben is vettek, nem volt mindenkinek földje. Háború előtt, mikor mentünk piacra, az ember örült, ha pékkenyeret ehetett, ollan finom volt. Abba a kenyérbe még krumpli is volt.” /Kovács Józsefné Nagy Ilona 45 éves/

„Jelen pillanatban vesszük a boltban a kenyeret. Most lesz időm, majd sütök. Az uram is alig várja a jó házi kenyeret. Régen alig vártuk, hogy kenyérkét hozzon anyánk a péktől.” /Sztankovics Rezsőné 52 éves/

„A mostani háború óta veszik a kenyeret a boltban is. A gazdagabb az többször süt, mert annak jobban van. Mikor nem ér rá sütnyi, akkor vesz a boltból, de most már az egész falu onnan hozza a kenyeret.” /Tölgyes Lajosné Szölygény Anna, 79 éves/

„Akinek nem volt elég lisztje, az vett a boltban kenyeret. A szegényebbek arattak a gazdáknál, buzát kaptak, nekik is volt lisztjük. Most meg muszáj venni, nem érünk rá sütnyi.” /özv. Staud

Ferencné Horvát Mária, 77 éves/ (Szentpéteri Erzsébet: Sütés-főzés Tölgyesen. Közli: KOCZÓ, 2009 /a/ 37. o.)

Az 1960-as évek végére, 1970-es évek elejére aztán szinte teljesen megszűnt a házikenyér sütése. Mintegy tíz év óta – igaz más eszközzel, más eljárással – ismét terjedőben van. Ennek azonban már köze sincs a hagyományos életmódhoz.

A XX. század második felében Szobon és Vámosmikolán üzemelt jelentősebb, a környező községek lakosságát is ellátó péküzem. Újabb keletű a Bernecebaráti pékség.

Ipolyságon a háború után épült új pékség.

Gyümölcstermesztés- és feldolgozás, mézfeldolgozás

A gyümölcs iparszerű hasznosítása a házilagos feldolgozásból fejlődött ki a XIX. század második felében. Vagyis a szilva, barack, meggy, málna, ribizli lekvárkészítéséből a nagyüzemi lekvárgyártás, ugyanígy a szörpkészítés vagy a pálinkafőzés. Alapanyag bőven akadt: a kertekben, szőlőkben elszórta található gyümölcsfákon vagy a kisebb telepített gyümölcsösökben, majd az üzemi méretekben telepített ültetvényeken.

A kistermelés esetében is elkülönül a gyümölcs saját használatra, illetve eladásra, piacra történő feldolgozása. Napjainkban a kistermelők által termelt, előállított gyümölcsök és gyümölcskészítmények értékesítése összefüggésbe hozható az idegenforgalommal, turizmussal is. A Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztika Alapítvány által közzétett helyi termékek listája szerint településeinkről a következőket kínálják: Bernecebaráti – piros, fekete és fehér ribiszke; piros ribizli; Kemence – házi lekvár és dzsem; bio-barack, lekvár, dzsem; piros, fekete és fehér ribiszke, őszi málna; piros és fekete ribiszke, szilva; bogysgyümölcs; Perőcsény – szilvalekvár; Vámosmikola – méz, lekvár; Nagyörzsöny – lekvár, szörp; Letkés – piros és fekete ribiszke; Szob – fertődi málna, piros és fekete ribizli; méz; Márianosztra – málna; Kóspallag – fekete ribizli és málna, szörp, dzsem. (www.magosfa.hu)

A gyümölcsfeldolgozásnak régi eljárása a pálinkafőzés. Adatok vidékünk egykori szeszfőzéséről:

1934-ből Kovács Sebestény Endre özvegyének kemencei birtokán, Csarnapusztán működő szeszgyárról – melynek átlagos termelése 440 hl nyers szesz – tesznek említést. Vezetője Stark Lajos. (LADÁNYI i. m. 391. o.)

A Pongrácz-uradalom István-majori tanyáján napi 8 hektoliter, 90 szeszfokos kapacitású szeszgyár üzemelt, míg a Vámosmikolán 1924-től szeszfőzde.

Ipolybélien a Szeszler-féle szeszgyár 1912-ben épült, kisebb szeszfőzde több is működött a községben. A szeszgyár közelében, a kéttornyú kastély mögött még romjaiban megtalálható a major.

Szobon járási szeszfőzde, Nagyörzsönyben gyümölcserősejtésítő és szeszfőző szövetkezet működött. A XX. század második felében Márianosztrán és Bernecebarátiban is működött szeszfőzde.

A Nagyörzsönyi Központi Szeszfőző és Gyümölcserősejtésítő Szövetkezet Önkormányzatát 1949-ben felfüggesztették, államosították, majd beolvasztották a földműves szövetkezetbe. 1959-től a tsz üzemeltette a szeszfőzdét.

Nagyüzemi gyümölcsöst a környéken elsőként a Huszár-uradalom telepített Vámosmikola határában 1935-ben, 101 kh-on almát és szilvát.

1945-ben a nemzeti bizottság a földosztás szempontjából a földosztó bizottság hatáskörébe adta a Huszár-féle gyümölcsös kertet. Felmerült a kérdés, hogy egyéneknek juttassák-e, vagy valamilyen közösség birtokába adják-e. Végül úgy döntöttek, hogy egyéni juttatásba kerül azzal a kikötéssel, hogy összeállva közösen kell gondozni a gyümölcsöst. Ez az elképzelés nem vált be. 1945 telén ugyan megalakult Szatmár István vezetésével a Gyümölcstermelő Szövetkezet, de a tagság rossz hozzáállása miatt egy év után megszűnt. A gyümölcsöst átadták a Gyümölcstermelő Nemzeti Vállalatnak.

1950-ben jött létre az Ipolyvölgyi Állami Gazdaság a megszűnt Aranykalász Mezőgazdasági Iskola 15 kh-ján és a Földbérő Szövetkezet 90 kh-ján. Istvánmajorban a földhözjuttatottak nagy számban ajánlották fel földjüket a gazdaságnak, azon kikötéssel, hogy az állami gazdaság szerződésileg alkalmazza őket, és így biztosítja számukra a kereseti lehetőséget. A gazdaság főként gyümölcstermesztésre szakosodott. Ennek alapját képezte Vámosmikola határában a *Százegyese*-nek nevezett, még Baráthi Huszár Tibor által telepített alma- és muskotály szilvaültetvény. Az állami gazdaság is főleg gyümölcstermesztésre (alma és barack) szakosodott, de Istvánmajorban tehenészet is működött.

18. Gyümölcsfaápolók a Százegyeseben, 1950-es évek eleje

Istvánmajorban két nagy istállót építettek. A fő profilt adó gyümölcstermesztés intenzívebbé tétele érdekében elkészült a Típusház. Mivel ennek megközelítése és a gyümölcscsel megrakott teherautók kijutása az országútra esős őszi időben nagyon nehéz volt, mintegy 2 km hosszúságban bekötőutat építettek hozzá. A gyümölcsfák permetezéséhez szükséges víz biztosítása érdekében az egész gyümölcsös területére kiépítették a vízhálózatot, és víztározó tartályokat helyeztek el. Rátértek a gépi permetezésre. A gyümölcsös

kertből már az 1950-60-as években is szállítottak exportra almát. (SZATMÁRY, 1970. 23., 29. és 79. o.)

Az állami gazdaság Szob határában az 1960-as években őszi barackot és szilvát, az 1970-80-as években Vámosmikolán korszerű almafajtákat, majd Szobon ismét őszi és kajszi barackot, cseresznyét telepített. A gyümölcs egy részét a helyszínen értékesítették, a „szedd magad” akció országszerte ismertté tette Vámosmikola és Szob nevét.

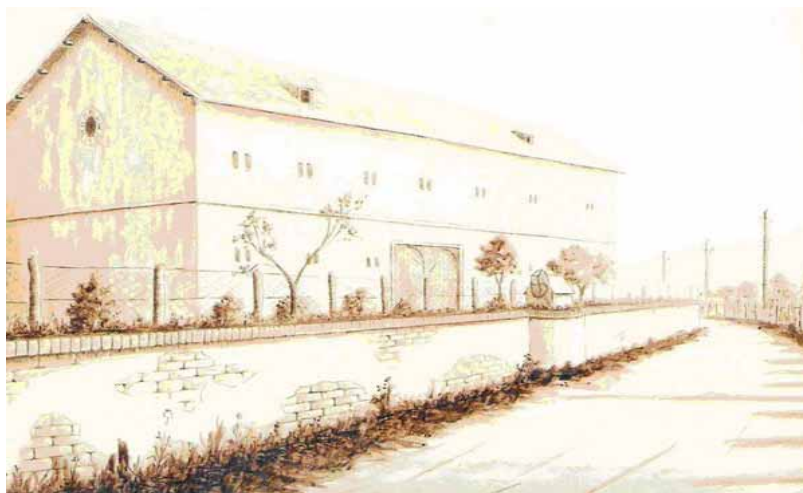
Napjainkban a dunakeszi székhelyű, luxemburgi és belga érdekeltségű Eurotrust Consult Kft. tulajdonában állnak az egykori állami gazdaság területei. A cégnek a mezőgazdaságon belül két főágazata a váci központú szántóföldi növénytermesztés és a vámosmikolai gyümölcsstermesztés.

Honlapjukon olvasható, hogy Vámosmikola a 30-as évek óta az észak-magyarországi gyümölcsstermesztés központja. A nyolcvanas években az Alagi Állami Tangazdaság által telepített 180 ha almából már csak 68 ha maradt. Fokozatosan történik a gyümölcsös felújítása. 40 ha alma a világ legdivatosabb fajtáiból, 40 ha körte, 36 ha cseresznye és 18 ha meggy telepítésére került sor. Az ültetvény a legmodernebb csepegtető öntöző rendszerrel van felszerelve, az Ipolyból nagy teljesítményű szivattyútelep 100 m-es magasságba két tárolót tölt fel, melyek az ültetvény vízellátását biztosítják. Az értékesítést elősegítő válogató-osztályozó gépsor és 200 vagon kapacitású hűtőház épült Istvánmajorban.

A vámosmikolai gyümölcsös mellett a Szobon található 106 ha-on őszibarack termesztés folyik, amelyek 70%-a bio minőségű, ezzel az Eurotrust Consult Kft. Közép-Európa legnagyobb biogyümölcs termeszője. (www.eurotrust.hu)

A termelőszövetkezetek előbb eperrel és bogyógyümölcsökkel – málna, ribizli, fekete szeder – illetve körtével, meggyel és almával (Peröcsény) foglalkoztak. A konzervgyárhoz, hűtőházakhoz való függés csökkentése, a gyümölcs feldolgozottsági szintjének növelése érdekében viszonylag korán felismerték közös feldolgozó üzemek és hűtőkapacitás létesítésének szükségességét.

1967-ben hozták létre a Börzsöny-vidéki termelőszövetkezetek a közös területeken és a tagok háztáji területén termelt málna és ribiszke feldolgozására a Mezőgazdasági Termelőszövetkezetek Gyümölcsfeldolgozó Önálló Közös Vállalkozását (későbbi nevén: Szobi Gyümölcsfeldolgozó Közös Vállalat) az egykori pezsgógyár épületében. A szobi szörp az 1970-80-as években országszerte ismert terméké vált, az utóbb épített besűrítő üzemével jelentős exporttevékenységre tett szert. A környéken termesztett bogyógyümölcsöket, főként a málnát dolgozta fel, majd szörp, illetve gyümölcslé formájában forgalmazta. Nem számottevő mennyiségben gyümölcsbor előállításal is foglalkozott. A rendszerváltás után a Szobi Szörp Gyümölcsfeldolgozó Rt. külföldiek, 1993-tól a francia Teisseire-cég tulajdonába került. A '90-es évek közepén 2,4 Md Ft-os bevételével a Pest megyei vállalatok rangsorában a 16. helyen, 304 fős létszámával a 22. helyen állt. (PMK I. 1998. 242. o.) Az ezredforduló tájékán termelése már hanyatlott, a környéken azt beszélték, hogy a külföldi tulajdonosok piacot vásároltak megvételével. Jelenleg az üzemben nem folyik termelés. A Szobi Szörp Rt. gyára a 2000-es években bezárt.

19. Az egykori Luczenbacher-féle pezsgógyár épületében kezdte meg termelését a szobi léüzem

Az 1970-es évek végén létrejött országos bogyósgyümölcs termelési rendszernek a bernecei tsz volt a rendszergazdája, szakmai szervezője, irányítója. Az Ipoly menti tsz-ek összefogásával megépült a Bernecebaráti Hűtőház, hogy a megtermelt málna, szeder, ribizli magasabb feldolgozottsági szinten, előnyösebb áron, idényen kívül is értékesíthető legyen.

A rendszerváltás után a Fagus Kft. 1996-ban megvette az 1500 tonna kapacitású hűtőházat. Tevékenységi köre így gyorsfagyasztott gyümölcsök, zöldségek feldolgozásával és exportálásával bővült. Éves szinten 4000 tonna fagyasztott gyümölcsöt állítottak elő, és ezzel az ország legjelentősebb feldolgozó és exportőrei közé tartoztak. 1997. június 1-jétől a váci központú Fagus Kft. Bakos Hűtőipari Részvénytársasággá alakult át. 2000-ben egy új üzemegységet építettek Bernecebarátiban, s előhűtött leárut /tankos árut/ tudtak előállítani. (www.cylex-tudakozo.hu/)

A hűtőház ezt követően, az évtized közepén csődeljárás következtében bezárt, a bogyósgyümölcsök tárolásának lehetősége megszűnt.

Az EU-hoz csatlakozás előtti években még szerte a kontinensen keresett cikk volt a környéken termő bogyósgyümölcs, a felvásárlók a piros ribizli kilójáért 160 forint körüli árat is fizettek. 2006-ban jó, ha 40-45 forintért átveszik. Mivel a hazai piac sem keresi a piros és a fekete ribizlit, a gazdák egy része nem látja értelmét a befektetett munkának. A termelők le sem szedik a gyümölcsöt, és igyekeznek megszabadulni az eddig jövedelem-kiegészítésül szolgáló ültetvénytől is. A termelők másik része a túlélés reményében a jövő évi kedvezőbb eladási feltételekben bízik. A szakember szerint az idén akár több ezer tonna ribizli is veszendőbe megy – nyilatkozta 2006 nyarán a vidék egyik nagytermelője. (www.origo.hu/.../hirek/20060711nemszuretelik.html)

Bali János: A Börzsöny-vidéki málnatermő táj gazdaságnéprajza (Budapest, 2005) című munkája néhány éve akadt a kezembe. Magam is Börzsöny-vidéki lévén nagy érdeklődéssel fogtam a mű tanulmányozásához. Olvasása közben végiggondoltam személyes viszonyulásaimat, kapcsolataimat a málnatermesztéshez, illetve tágabban: a bogyósgyümölcs-termesztéshez.

8-15 éves koromban – melynek kezdete még az önellátó, egyéni gazdaság kollektivizálás előtti utolsó, majd a tsz-korszak első éveire esett – a vidéki megélhetésnek, a pénzhez jutásnak szinte kizárólagos forrása volt a málnatermesztés. A szülők, nagyszülők különféle fortélyokkal már 10–12 éves kor körül rávették nemzedékemet a málnaszedés, majd -kapálás munkálataira. Először a saját gazdaságban, háztájiban vagy részes művelésre vállalt területen majd a tsz közös területén napszámban, „kilóra” szedett munkára. Ez utóbbi tevékenységet már az „önálló kereseti lehetőséggel” kecsgetető szükséglet kielégítése (saját belátás szerint felhasználható zsebpénz, divatos cuccok vásárlása) motiválta.

A következő 10-15 esztendő az effajta tevékenységgel való teljes szembefordulás, elutasítás kora. Tisztes szakma megszerzése után csak nem fogja az ember szabad idejében a földet túrni!?

A családalapítást követően aztán kénytelen-kelletlen rádöbbsztem arra, hogy a nagyobb kiadások előteremtéséhez (tüzelővásárlás, bútor és egyéb tartós fogyasztási cikkek beszerzése vagy családiház-építés) nélkülözhetetlen a málna-, ribizli- vagy szedertermesztésből akár kiskertnyi vagy fél-egy hektár területen végzett termelésből befolyó „kiegészítő jövedelem”. Sok-sok szombat, vasárnap és az éves szabadság nagy része az itt végzett munkával telt el, miközben folyt a latolgatás: megéri, vagy kész örökség az egész. A „szociban” is előfordult, hogy a nagy termést nehezen vették át, ingadozott az ár is, de a nagyüzem által „integrált” termelésnek megvolt a maga biztonsága, s ha nem naponta, a szezon végén kifizették a gyümölcs felvásárlási árát.

A rendszerváltás utáni években némi ingadozás és egy mélypont után nőtt a kereslet a málna, piros, fekete és fehér ribizli iránt (a Balkán-háborúnak köszönhetően?), és derűs optimizmussal tekintgettünk az Unió felé: rövidesen itt lesz a Kánaán! Nos, az ezredforduló rekordárai után 2002-2003-tól soha nem tapasztalt mélypontra került a ribizli termelés, de a málna is a jövedelmezőség határán áll. Erre az időszakra jellemző, hogy a kereslet visszaesése mellett a gyümölcs felvásárlási

árát az átvételt követő évben fizetik ki (ha egyáltalán kifizetik!).

Drégelypalánkon a település gazdaságát máig meghatározza az 1950-es évek elején meghonosított bogósgyümölcs-termelés, melynek feldolgozóipari háttere is biztosított. Az országszerte ismert Szondi Fruit Gyümölcsfeldolgozó és Értékesítő Kft. jó minőségű szörpök és gyümölcsitalok előállításával és forgalmazásával foglalkozik. A Zentis Drégelyvár Gyümölcsfeldolgozó Kft. svájci tulajdonú. Tevékenységi köre: gyümölcsfeldolgozás, gyümölcskészítmények, öntetek, fedőzselék, töltelékek és sütésálló lekvárok, valamint gyümölcsfagylalt sűrítvények gyártása. (BALOGH, 80. o.)

Ganádpusztán 1986-ig csak egy romos pajta állt, melyben hullófarm kezdte meg működését. Miután ez 1991-ben elköltözött, díjugrató lótenyészet működött a pusztán. 1999-ben a vállalkozásban új fejlesztési elképzelések körvonalazódtak: a lovas farm átalakítása az Ipoly-völgy első gyümölcsborászatává és szeszfőzdéjévé. A fejlesztés mellett szólt az, hogy a régióban nagy hagyománya alakult ki a gyümölcstermesztésnek, s hosszú éveken keresztül biztosította a termelők megélhetését. Ellene az, hogy értékesítési nehézségek miatt a régió gyümölcstermesztése hanyatlásnak indult. Először egy gyümölcspép készítő üzem ötlete fogalmazódott meg, de sem ez, sem az azt követő gyümölcslekvár készítő üzem beruházása nem valósult meg. A gyümölcsfeldolgozás kivitelezése a gyakorlatban csak azután kezdődött meg, miután 2001-ben luxemburgi tulajdonosok kezébe került a terület, s megalakult az EAST-WEST FRUITS. Ezt követően gyümölcs-ültetvényeket telepítettek, és a meglévő épületeket pincékkel egészítették ki.

Ganádpusztán gyümölcsborokat, likórt és gyümölcsbor párlatot készítenek. Az italok alapját az itteni ültetvényeken termő, illetve a környékbeli termelőktől vásárolt gyümölcsök alkotják. A betakarított gyümölcsöt a szlovákiai Szeredre szállítják, és ott készítik el a gyümölcsbor alapját, majd a pincékben fejeződik be az érlelési folyamat. (WIKIPÉDIA, www.ganad.com/content/hun/about_history.php)

Az elmúlt években Vámosmikolán Sági Béla vállalkozó indított saját ültetvénye almatermesztésének feldolgozására természetes almalégyártást.

Peröcsényben egy vállalkozó 50 hektáros területen fogott ribizli termelésbe. A munkálatok 2003 tavaszán kezdődtek el, a hasznosítani kívánt területen lévő meggyes kivágásával, majd a telepítéssel. A beruházás részét képezi egy a későbbiekben felépítendő hűtőház és gyümölcsaszaló is, amely remélhetőleg teremt néhány munkahelyet, optimista becslések szerint akár 20–30-at. (GYÖRFFY-SÁNTA, 2004. 7. o.)

20. Régi méhkasok Hegedús János ipolytölgyesi méhészetében

Az Alsó-Ipoly mente magyarországi részén a méhészkedés, a méztermelés hanyatlóban van. A XX. század első felében még jelentős kultúrája volt, mára csökkent ez a tevékenység. A térségben a méhészetnek jelenleg két figyelemre méltó művelője a Szobon élő Stencli Ferenc és a Vámosmikolán lakó Baka János. (BRUNDA, 2006. 81-82. o.)

Ipolyszakálloson viszont ígéretesen fejlődő vállalkozásnak bizonyult a mézfeldolgozó üzem, a Natur Products – Németh s. r. o. cég létesítése 1997-ben. Fő tevékenységi köre a méhészeketől felvásárolt méz feldolgozása, kiszerelése és a hazai valamint külföldi piacokon való értékesítése.

Az üzem a termelőktől folyamatosan vásárolja a mézet, melynek kiváló minőségét érzékszervi és kémiai vizsgálatokkal biztosítanak. A feldolgozás során figyelembe veszik azt, hogy a méznek alapvető tulajdonsága a tárolás közben kialakuló ikrásodás. Emiatt hőkezelésnek vetik alá, ügyelve arra, hogy a hőkamrákban történő melegítés legfeljebb 50 °C-ig történhet. E hőfok felett ugyanis a méz elveszítheti a benne lévő gyógyító hatású enzimeket. A hőkezelés után szűréssel tisztítják, majd töltőgépekkel a megrendelő által igényelt őraltmú, formatervezett üvegekbe kiszerelik. A kereskedelmi forgalomba kerülő mézet az ízléses csomagolás után a szállításig raklapokon tárolják. Az exportra szállítás 280 kg-os speciális mézszállító hordókban történik. További termékeik: mézzel ízesített lekvárok, mézbor, lekvárok.

21. A 2011 decemberében átadott ipolyszakállosi Mézes ház

A mintegy 20 dolgozót foglalkoztató Natur Products üzem évente 2000 tonna méz feldolgozására képes. Teljesítményével Szlovákia egyik legnagyobb méztermelőjének számít. Ugyanakkor márkanéve Európában ismert, amit az alkalmazott ISO 2002 minőségellenőrzési rendszer garanzál. A vállalat hírnevének és megbízható kereskedelmi politikájának köszönhetően a termelés jelentékeny része exportra kerül: Magyarországra, Csehországba, Olaszországba, Szlovéniába, Német-, Francia- és Spanyolországba. (www.naturproduct.sk és Mészáros Attila adatközlése)

Tejgazdaság

A XX. század első feléből származó adataink:

Nagybörzsönyben idős kirhenani Bründl Lajos nagybérő kisebb tejgazdaságot tart fenn, napi 150 liter termeléssel, melyből 150 litert a fővárosba szállít.

Vámosmikoláról Steiner Jánosné 1925-ben Budapest Székesfőváros Tejhivatalának engedélye alapján napi 1000 liter budapesti tejértékesítésre jogosult.

Kemencén a holland mintára alakult tejszövetkezet a tejszarnokban végezte a tejbegyűjtést. A tejért a gazdák nemcsak pénzt, hanem korpát és tápot is kaptak az állatok részére. Jó tejelő teheneket is hozattak a faluba, például magyar tarkát. A közbirtokosság föl vállalta az állatok szaporításáról való gondoskodást, és közösen vásároltak bikát. A kisebb gazdáknak gyakran kellett munkára fogni a fejőstehenet, mert csak tejelő tehen tartásához nem volt elég takarmányuk. (KALÁCSKA, 2008. 24. o.)

A magántermelők gazdaságából a tej begyűjtése községenként a „tejszarnokban” történt, melyet vagy felvásárló, vagy tejszövetkezet üzemeltetett. A tejbegyűjtő helyen a tej hűtését is biztosították. A tejet előbb fémkannákban, később tartálykocsival szállították Vácra. A nagyüzemekből is hasonlóan történt a tej elszállítása.

Mindez a múlté! Az Alsó-Ipoly mente magyarországi részéről már nem szállítanak tejet sem Vácra, sem Budapestre. A néhány tehenes gazda saját községében értékesíti a friss tejet.

Az üzemi méretű tejtermelés és vágóállat-tenyésztés csaknem eltűnt a vidékről, csupán Damásdon, az Ipoly lapályán kezdett 2002-ben a Szirom-Dekor Kft. bio-állattartásba, a térség egyetlen biohús-termelőjeként. (BRUNDA, 2006. 81. o.)

CSÁKY KÁROLY

A csatai tájház

Kis falutörténet

Csata község a Garam jobb partján települt, a hajdani *Bars, Hont* és *Esztergom vármegyék* találkozási pontjainál. Ma Nyitra megye Lévai járásában található. Kedvező fekvésénél fogva igen régóta lakott hely ez, hisz – mint a régészeti leletek, a feltárt temetők bizonyítják – már az újkőkorszakban emberek éltek errefelé. S felbukkantak e területen a *vonaldíszes kerémia* és a *magyaradi kultúra* népei is, akárcsak a *bronzkori* vagy a *római kori* telepések.

Oklevél **1386-ban** említi a falut *Chata* alakban. 1405-ben *Csatha* néven szerepel a helység, melynek – mint később Vályi András írta – „*határja termékeny, fája tűzre és épületre elég, legelője, fölgye, réttye jó, malma helyben, alkalmas piatzozása*“. (1796:379) Hosszú időn át a pálosok és a bencések birtokolták a területet. Földesura volt a falunak a lekéri apátság, majd Pálffy Miklós herceg is. A Borovszky-monográfiában említik, hogy 1709-ben **Rákóczi Ferenc** hidat építtetett itt a Garamon, 1848-ban pedig itt lakott - mint az uradalom bérlője - **Guyon Richárd** tábornok. (é.n.: 24)

Csatát egykor tehát nagybirtokok vették körül, közelében működött a híres oroszai cukorgyár, s már a XIX. század második felében fontos vasúti gócpont lett. Lakói tehát a nagybirtokok *napszamosaiként, mezőgazdasági munkásaiként, gyári- és vasúti dolgozókként* keresték megélhetőségüket, de volt aki *szövés*szel, *kosárfonással*, önálló gazdálkodással foglalkozott. 1947-ben több csatát Magyarországra telepítették, s helyükre szlovák lakosok költöztek. A hajdani színmagyar katolikus falunak így ma már az 1200 körüli lakosából több mint háromszáz szlovák nemzetiségű.

A tájház története és építészeti leírása

A csatai tájház a falu főutcáján, a malom közelében látható (I. 73/107. sz.). A **XIX. század** második felében épült *sárfalakkal*, döngölt padlózattal, gerendás mennyezettel, valószínűleg nyitott kéményű pitvarral, kemencével. Az épület eredetileg *háromosztatú* lehetett, hozzáépített egyéb helyiségekkel. Egy jobb módú gazda háza volt, amire a telek nagyságából is következtethetünk. Egykori tulajdonosát, a **Kovács családot** 1947-ben kitelepítették a faluból, s a házat később a **Huszárik család** lakta. Tőlük vásárolta meg a Csemadok és az önkormányzat összefogásával a község. Valójában a Szülőföld Alap, az önkormányzat és a helyi polgárok adományából valósulhatott meg a vétel, melyre 2009-ben került sor. Néhány hónapon belül a felújítást el is végezték, s megnyílhatott a község tájháza.

Az épületet valószínűleg többször átalakították: az első helyiség új padlózatot, vakolt sima mennyezetet kapott, melyből egy múlt századi villanycsillár lóg alá. Átalakult a konyha is, a lakás alatti pince pedig beomlott. Ma a háznak cseréppel fedett *sátorteteje* van. A nyitott, sárral tapasztott *falalját csepegetőeresz* védi. A háznak ez a része szinte érintetlenül megmaradt. Az udvari rész felé néz az *elsőház*, a *konyha* s a *hátsóház* egyik ablaka. Innen nyílik a konyhába a bejárati ajtó a külső kétszárnyas *viharajtóval*. Itt található a *pincelejárata* és a *padlásfeljáró* is. A hátulsó kis mellékhelyiségekbe külön ajtók vezetnek. Az eresz alatt *szárítórudak* láthatók, melyek a hagymacsomók, a felfont kukoricacsövek ideiglenes, esőtől védett elhelyezésére szolgáltak. Az épület előtt *kiskert* látható. Ezt s a portát elülről egy szépen megmunkált *kovácsoltvas kerítés* szegélyezi. Az udvaron egy *kerekeskút* is van, továbbá itt áll az a *hétágú emlékfá*, melyet **Oravec** János fafaragó és felesége ajándékozott a községnek a Csemadok

fennállásának 60. évfordulója alkalmából. Az udvaron láthatunk még néhány mezőgazdasági eszközt s egy régi szekeret is.

A tájház termei és néprajzi tárgyai

A tárgyi néprajzi gyűjtés Csatán már évekkel ezelőtt elkezdődött. Ebben nagy érdeme volt a Csemadok helyi szervezetének, mindenekelőtt *Antal Piroška* elnöknőnek és segítőjének, *Fehér Annának*, aki a tájház régi tulajdonosainak leszármazottja. Az összegyűlt anyagot: viseleti darabokat, munkaeszközöket, bútorokat először a helyi kultúrházban állították ki s őrizték meg, hogy aztán megfelelő helyen elhelyezhessék.

A 2009-ben megnyílt tájház épületének *elsőháza*, azaz a *tisztaszoba* a konyhából nyílik. Két ablaka kelet felé, a főutcára, egyik pedig az udvarra, délre néz. Az utcára néző *két ablak* közt egy téglalap alakú, fakeretes *tükör* függ a falon. Alatta egy múlt század közepi *Singer-varrógép* kapott helyet. Közeliében egy csatai férfi és női viseletbe öltöztetett bábu látható. A férfin fekete nadrág, mellény és kalap, illetve fehér vászoning van. A nő fekete kendőben és ruhában látható. A két ablak szélén, az északi és a déli falnál egy-egy *vetett ágy* áll, rajtuk újabb készítésű ágyterítők, azokon pedig egy-egy babamenyasszony. Az ágyak felett, illetve fejrészüknél a falon *szentképek* függenek, melyek Mária és Jézus Szívét s Máriát ábrázolják a Kisjézussal. Az egyik ágy végénél *éjjeliszekrény*, mellette faragott *bölcső*, benne pólyás baba. Éjjeliszekrény áll a másik ágy végében is, közelében pedig egy *rokka* látható. A szoba közepén áll négy faragott támlás *székkel* a nagy asztal, melyet egy fehér vászonerítővel takartak le. A terítő közepén horgolt levélmintás betét látható. Az asztalon egy fém feszület is helyet kapott.

Ebben a szobában találunk még két régi *kétajtós szekrényt* (kasznit), tetejükön feszülettel s néhány szép *kerámiatárggyal* (fekete-, sárga- és barnamázaz fazekak, köcsögök). Hátral a sarokban, az északi falhoz és a közfalhoz épített *búboskemence* áll. Ezt a konyhából fűtötték. A kemence tetején is kerámiatárgyak (fehér- és zöldmázaz csörgőkorsók, fazekak) láthatók. Mellette egy fiatal *menyecske*nek öltöztetett bábút helyeztek el kisgyermekével. A menyecske fehér vászoruhában van, rajta szöttes kötény és piros kendő; gyermeke pedig egy nyakba akasztott vászonlepedőben van. A másik fal mellett egy csatai népviseletbe öltöztetett bábu áll. A falakon néhány *családi fényképet* is találunk. A gyűjtemény érdekessége a múlt század közepéről származó *fonott babakocsi* is. Mint már említettük, a szoba falai gyúrott sárból készültek. A helyiség nem földes, de a padló eredeti.

A tájház *konyhája* már nem egy pitvarból és füstökonyhából álló helyiség, hanem az idők folyamán egy kicsit korszerűsített belépő. Ablaka az udvarra néz, s e helységből nyílik a *tisztaszoba* és a *hátsóház*. A konyhában megmaradt a régi (ma az elsőházban lévő) *kemence tüzelője*, tehát a kemencét innen fűtötték. A vasajtóval ellátott tüzelőrészben sütötték egykor a kenyeret is. A főzésre egy *zománcozott* (valószínűleg Füleken készült) *sparhelt* szolgál. A bútorok közül megemlítenő a kétrészes, üvegezett ajtajú, szépen megmunkált *konyhaszekrény*, amely már a jobb módra utal. A szekrényen *daráló*, *porceláncsészék* láthatók. Van itt továbbá egy több polcból álló szekrénydarab, *stelázs* is. A polcszéleket tárgynyomatokkal (evőeszközök, csésze) díszített keskeny vászoncsíkok szegélyezik. A polcokon *porcelántálak* és *tányérok és fedők* vannak. A falon egy felszögelhető *edénytartó polcot* is elhelyeztek, melyen mázas és festett *köcsögök*, *korsók* láthatók. Van a konyhában egy kisebb *faragott asztal* s néhány helyben gyártott *támlás szék* s egy kis *lóca* is. Nem hiányzik a *mosdótál* sem, a falakat pedig itt is *szentképek*, *festett tányérok* és *falvédők* díszítik. Ugyancsak a konyhában állították ki *Bajkai Mária* kézműves sústyából (kukoricacsuhéból) készült munkáit. A tájház ugyanis azon kívül, hogy helyet ad a régi tárgyaknak, más funkciót is betölt. Már eddig is több csoportot fogadtak, melyek tagjai érdeklődést tanúsítottak a kézművesség iránt. Ha az udvar egykor az elképzelések szerint beépül, sok más mesterséget is ki lehet majd itt próbálni.

A konyhából nyíló *hátsóház* mennyezete gerendás, padlózata döngölt, falában *vakablak* van. A *pincelejáró* torka is ide domborodik. Egyetlen nagyobb ablaka az udvarra néz. Ezt a szobát nem az egykori funkciójának megfelelően rendezték be. Inkább sok-sok értékes néprajzi tárgy kiállítóhelye ez. Jelen vannak többek közt a *konyha*, a *földművelés* és a *háztartás eszközei*. Láthatók a *kenyérsütőteknők*, a *kenyérsütőlapátok*, a *sziták*, a *fa szűrőkék*, és a *káposztagyalyuk*, a *fa-* és

a *rézmoszarak*, a *köpülők* stb.

A *fém tárgyak* gyűjteménye is igen gazdag. Nem hiányoznak a bádognögrék és az ételhordók, a fazekak és a lábasok, a vizeskannák sem. De vannak *reszelők*, *darálók*, *habverők*, *kolbász- és hurkatöltők* is. A *köszörűk*, *mángorlók* és *mosósulykok* úgyszintén megtalálhatók a teremben. S akkor még nem szóltunk a fából és szalmából készült tárgyak sokaságáról: a *szakajtókról*, *kézikosarokról*; a *fagereblyékről* és *favillákról*. Van továbbá a gyűjteményben gabonamérésre szolgáló *véka*, a fejésnél használt *bádogsajtár*; különféle *tüzesvasaló*, kinti és belső világításra szolgáló *petróleumlámpa* és *viharlámpa*. Nem hiányzik a régi rádió s a *palatábla*, a *tyúkültetőkas* vagy a lapfűrész sem. A plafonból *bőrcsizmák*, vászonzsákok lógnak alá; a falakat *vászonatyák*, *ingek*, *falvédők* díszítik. Néhány szépen hímzett, színes csatai türlőközőre, a díszes, vésett és festett virágmintás *tulipánosládára* is érdemes odafigyelniük.

A házhoz hozzáépített egykori *kamrarészben* elsősorban a *kenderfeldolgozás eszközei* kaptak helyett. Itt van *felvetve* a *szátva* (szövőszék), melyen ki lehet próbálni a szövést. A fontos tárgy mellett ott a további eszközök, a *rokka* (kecskeropka), a *guzsalyok* (talpasguzsalyok), a *tiloló* (tiló) és a *héhely* (héhő – kenderfésű), a *gombolyító* és a *csívelő*, no meg természetesen a *kenderkóc* s a kendervászonból készült törülközők, ruhák: a *hosszúatyák*, a *pendelyek* s az ingek. Itt is láthatók továbbá fűzfából fonott kosarak és kasok, valamint olyan fém tárgyak, mint a reszelők, húsdarálók, hurkatöltők.

Mint már említettük, a tájház alatti pince régebben beomlott. Ennek egyelőre csak a bejáratát tárták fel. Itt néhány szőlőműveléssel és borfeldolgozással kapcsolatos eszközt: *hordót*, *szőlőprést* és *szőlődarálót* helyeztek el. A feltárást tovább folytatják, s szeretnének majd itt egy gazdagabb kiállítást létrehozni. Ugyancsak tervezik, hogy e hely majdan a vidék kézművességnek is központja lesz.

Stelázsi a konyhában (Csáky Károly felvétele)

A csatai tájház és udvara (Csáky Károly felvétele)

A csatai tisztaszoba (Csáky Károly felvétele)

A konyha és a földművelés eszközei a hátsóházban (Csáky Károly felv.)

Borászati tárgyak a pincében (Csáky Károly felvétele)

Bajkai Mária sústyából készült munkái (Csáky Károly felvétele)

Bőrcsizmák a hátsóház gerendáján (Csáky Károly felvétele)

Csatai vászanhímzés (Csáky Károly felvétele)

Családi képek a falon (Csáky Károly felvétele)

Fémeszközök, reszelők, hurkatöltők, darálók (Csáky Károly felvétele)

Konyharészlet (Csáky Károly felvétele)

Korsók, fazekak a szekrény tetején (Csáky Károly felvétele)

Köcsögök (Csáky Károly felvétele)

Mázolt kerámiakorsók (Csáky Károly felvétele)

Pincelejárát (Csáky Károly felvétele)

Padlásfeljáró (Csáky Károly felvétele)

Tulipánosláda a hátsóházban (Csáky Károly felvétele)

A kenderfeldolgozás eszközei, vászonruhák (Csáky Károly felvétele)

KOVÁCS T. ISTVÁN

Bíborban, bársonyban

A faluszéli utcán két fiatalember szembe találkozott egy harmadikkal, aki olyannak látszott, mint amilyen a híre volt. Erős, jól megtermett. A helyi szokás szerint köszöntek egymásnak és amikor a két fiatal elhaladt mellette, az egyikük csendesen odaszólt a társának.

-Te! Azt hiszem, ez volna az a Roszkovács Miska.

Balszerencséjükre Miska bácsi meghallotta ezt, és mindjárt utánuk lépett. Ott a nyílt utcán két olyan pofont kevert le nekik, amitől jobbra-balra dőlve estek be az árokba.

-Uraim! Rendes Kovács Mihály a nevem- mutatkozott be fölöttük az elégtétel után, lovagiasan.

A régmúltról szóló legendák persze sokféle színnel foltozzák be a valóságot. Annyi azonban igaz, hogy fiatal korában, nagy erejű ember volt Kovács Mihály. Azon felül túlságosan önértetes is. Ennélfogva sokszor keveredett verekedésbe, amiből ő került ki győztesen.

A régi öregek mesélték, hogy egynémelykor a csendőrökkel is meggyűlt a baja, vagy méginkább azoknak vele. Történt egyszer, hogy parancsot kaptak. Állítsák elő ökelmét a járási parancsnokságon. Ezt azonban csak úgy tudták teljesíteni, hogy előtte három fegyveres puhította meg, miután nagynehezen a szekéredékben hasra fektették. Ott meg egy csendőr ült a lába fejére, egy pedig a derekára, a harmadik meg a fejét fogta le, mert attól tartottak, hogy még így is kiküzdí magát a kezeik közül.

Szerette Mihály az italt is. Ivott, ha volt pénze. Ilyenkor mindenki kerülte a háta mögött ragadványnevén Roszkovács Miskának mondott magányos farkast, akiről azt sem tudták, kinek a fia, kik tartoznak a rokonságához, csak az volt a biztos, hogy egyetlen, neki nem tetsző mondat után is könnyen eljárt a keze. Én még a gyerekkoromban ismertem meg Mihály bácsit, amikor közös udvarban voltunk lakók. Hozzánk is felhallatszott, ha vacsorázás közben jólesett neki az éték. Jókat nevtünk, amikor egy nagy köcsögből hörbölte az aludtejet. Régi verekedéseinek a híre akkor már csak a gyerekeket vonzotta magához, akik rajongtak érte. Délutájban az iskolából hazafelé tartva, legtöbbször nála kötöttek ki az alsó épületben, hogy szájatva hallgassák a sajátmaga által kitalált meséit Hápháp Matyi, Venyige Bandi, Szalma Peti, Drótos Gazsi és más fantázianevűek kalandjairól. A mesékért járó tiszteletdíjak, az iskolai tízóraiak maradékai leginkább az öreg két kutyáját, Rajnát és Kamillát illették meg, amit azok hálás farkcsóválás közben faltak be. Rajna, az elkorcsosult vadászeb rangos címet kapott a gazdájától, aki az ő kedvencét így jellemezte: -Nemesi származású, pedigrés fajta. A bizonyítványát állandóan magánál hordja. Megláthatod előlről. Ha nem látod előlről, emeld fel a farkát, megláthatod hátulról.

Egyik napról a másikra élt, ahogy éppen lehetett. Ruhakeféket is készített. Mindegyikbe bele volt faragva a monogramja. Az alapanyagot is többnyire fufanggal szerezte meg. A strandfürdő melegvizében azt beszéltek róla a reumájukat áztató öreg parasztok, hogy a lovasfogatókat sokszor állította meg, mintha csak komázni akarna a gazdával.

-Hogy vagy ides komám? Mint vagy ides komám?-kérdézte, s közben a lovak farához somfordált és kicsippentett a farkukból néhány szál szőrt.

Ennél a huncutságnál azonban sokkal nagyobb volt az, amikor a hentesmestert kereste fel mondván; azt üzenté a molnár, hogy küldjön neki általa öt szál kolbászt, majd valamelyik nap átmegy hozzá és kifizeti az árát. A molnárnak meg azt mondta, hogy a hentes kéri, küldjön egy zsák lisztet szintén általa, aztán majd estére átmegy hozzá a fizetéssel. Ezek a küldemények persze mindig célt tévesztve, nem a címzetekhez, hanem Mihály bátyánk kamrájába vándoroltak. A turpisságra csak akkor jött rá mindkét fél, amikor hetek múltán számon kérték egymáson az árút, meg az adósságot.

A Mihály bácsi fufangos vicceiről mesélte egy idős asszony:

-Én még máig sem tudom, miféle huncutsággal vehette rá gyerekkorában a fiamat, hogy beledugja őt egy zsákba. Jó darabig cipelte a hátán, majd valahol a házunktól messze, kiborította az utcára.

-Amikor meg a férjem inas volt, rábeszélte őt és a társait, hogy a műhelybe látogató kisasszony kutyájának kenjék be a fenekét terpentinnel. Nahát, az a szegény kutya aztán mint az örült rontott neki a nyitott

ablaknak, ki az utcára. Talán máig sem került elő, a nagy szaladásból.

-Mi viszont megkaptuk érte a magunk pofonjait a mestertől, pedig a segéd biztatott bennünket, hogy hallgassunk Mihály bácsira- vette át a szót, és folytatta nevetve történetüket az asszony férje, nevezetesen Csák Ferenc bátyám, a köztisztviselőben álló kárpitos mester.

Mihály bácsinak az étvágya is hatalmas volt, amit nem mindig tudott csillapítani. Egy alkalommal nagy szál kolbászra tett szert valahol, és a vásártéri kocsmában ült vele az asztalhoz. A kocsmáros kislánya meg ott járt-kelt körülötte és gyermeki őszinteséggel kimondta: -Még büdös az a kolbász, Mihály bácsi.-

-Nem szagolni vettem - válaszolta Mihály és jóízűen tovább falatozott.

-Egy kardos menyecske biztosan megszelídítené ezt a vadbikát, s talán rendbe szedné az életét-gondolta egyik-másik falubeli ember. Kommendáltak is neki valami özvegyasszonyt.

Rendes Kovács Mihály pedig elhitette az asszonnyal, hogy ő tulajdonképpen módos ember. Bútorozott lakása van, csak az öreg házon kell még egy kicsit igazítani. Nade, arra majd telik a vagyonából. Hat ökre van és mind kapta. Van aztán még egy szép, nagy birtoka is, Havónában.

Na, erre már kíváncsi volt az asszony, s kérte, hogy először is vigye el a házához. El is érkeztek aztán egy faluszéli viskóhoz.

-Hát itt tényleg lesz mit igazítani- állapította meg az asszony, mikor körülnézett a tornácon. -Nade, hát hun az a nagy vagyona kendnek?

Miska bácsi először is a padláskulcsot szedte elő, s kérte, hogy az asszony menjen fel utána a lépcsőkhöz. A menyasszony-jelöltet sarkallta a kíváncsisága s ezért eleget tett a hívásnak.

-Hát, ehun ni!-mutatott a padlásfeljáró fölött sorakozó kaptafákra Mihály bácsi, mondván:- Hat ökor, mind kapta.

-Ínyne, a fene azt a huncut pofáját kendnek!-méltatlankodott az özvegy. Maga aztán jól megtréfált engem. Na de, most már mutassa meg azt a szép, bútorozott szobáját!

Mentek hát oda is, de csak egy szalmazsákos öreg nyoszolya, meg egy szüette tulipános láda árválkodott a földes padlójú helyiségben.

-Ez az-mutatott a fehérre meszelt falakra Mihály bácsi. Oda voltak felrajzolva a szebbnél szebb díványok, sifonok, tornyos ágyak.

-Minta-e mind-magyarázta. Ilyeneket hozatok én ide, ha összekerülünk.

-Ugyan miből? Tán a kaptafák árából-nevetett gúnyosan a becsapott fehérnép és nem volt hajlandó szerelmi előleget adni, pedig Mihály bácsi már nagyon ölelte volna magához.

-Vagy tán eladná a havónai birtokot? Hát oszt az merre van?-kérdezte a ravasz udvarló közeledését elhárítva az asszony.

-Mingyán megmutatom én azt- válaszolta Mihály bácsi és belátva, hogy itt már úgysem lesz pásztoróra, a kapu elé vezette a vendégét.

-Arra vóna, ha vóna!-mutatott a távoli puszták felé a házigazda, mire az özvegy végképp faképnél hagyva a mögötte bazsajgó huncutot, szedte a lábát, nehogy valaki meglássa, hogy magányos férfiember házában járt.

A földosztáskor mégiscsak lett egy kis birtoka Kovács Mihálynak. Mélybe ásott kunyhót épített a földtábla szélére. Az építmény tetején szalmából font, nagytetű szélkakas figurája hirdette, hogy itt lakik a már korosodó Rendes Kovács Mihály, akinek nyaranta mézédés görög és sárgadinnyék teremnek a földjén. Piacra sem mindig kellett vinnie a termést, mert a jó dinnyéért helybe is elmentek a vevők. Barátságból is osztogatta némely fehérnépeknek, akik a kunyhó közelébe merészkedtek.

A legenda szerint egy malacot is tartott a kunyhóban, s az olyan szelíd volt, hogy a gazdáját mindig elkísérte, ha bement a faluba.

Arról, hogy később mi lett a gazdaságából, nem regél a fáma. Valószínű, hogy a tsz-ek szervezésekor az ő földjét is betagosították. Volt aki még emlékezett rá, hogy idősebb korára egy állami gazdaságban alkalmazták valakinek a közbenjárására. Hadd legyen egy kevés nyugdíja.

Tréfálkozó kedve nem múlt el, de az ő humorát már nem nagyon értették az alapjában megváltozott világ fiataljai, akik inkább rajta nevettek, mint a tréfáin. Az ereje sem volt már a régi.

Hajlott korára sem lett igazi otthona. Nem a szülőfalujában, hanem egy másik helység szociális otthonában halt meg. Pedig egész életében jobb sorsról álmodott, s bizonyos helyzetekbe néha, bele is képzelte magát.

Arról sem szól a krónika, hogy a temetésekor teljesült-e az a kívánsága, hogy ha ő meghal, vigyenek a harangozónak pálinkát. Aztán, ne úgy búcsúztassa őt a harangszó, hogy; Ringyben-rongyban, ringyben-rongyban! Hanem azt kongassa, de úgy, hogy még az ő falujában is meghallják az emberek: Bíborban, bársonyban! Bíborban, bársonyban!

KŐ-SZABÓ IMRE

Pár perc késés

Zsolt későn ébredt fel. Arca szőrös volt. - Így nem mehetek oda! – mondta hirtelen. - Borotválkoznom is kell! – állapította meg röviden, ahogy arcán végighúzta tenyerét. Ekkor már fél kilenc volt. Kilencre volt a találka megbeszélve Irénnel, helye Forgács utcai metró megálló. A felszínen, az újságáros bódéja előtt. – Tíz perc borotválkozás, öt perc öltözés és marad még negyedóra. Ha szerencsém van, akkor a jelzett utcánál leszek, időben! Nekikezdett. A szakálla ellenálló volt. A penge életlen. Fájt az arcbőre a kaparás után. Valósággal égett és milyen vörös lett? - Egy kis púdert kell rátenni és mindjárt el fog múlni! – utasította önmagát. Így is volt. Pár perc múlva már nem is érzett semmit, csak az arca volt falfehér. A tervezett idő azonban elszaladt. Tizenhárom perc múlt el. Három perccel több, mint a kalkulált idő. Sietett és kapkodott. Ezért kevésbé haladt. Aztán egyszer úgy érezte, most kész, mehet! Lerohant a lépcsőn, ki az utca végére, ahol a villamosmegálló volt. Villamos sehol, még a távolban sem.

Várt. Egyre türelmetlenebbül. Arra gondolt, Irén még tíz percet talán fog várni, de többet nem. Megmondta, nem szeret várni, senkire! Pedig most milyen szüksége lenne rá. Beérkezett egy 6-os szerelvény. Felszállt. Nehézkesen indult el. A Rákóczi útnál piros volt. Az idő egyre telt. - Sárga! – Végre! - Zöld! – nagy rántással megindult a szerelvény, de pár méter után meg is állt. Már csak nyolc perc volt hátra a kilenc órához. Újból eldült a villamos. Elég tempósan ment a Combinó. - Nem fog várni Irén! Pedig múltkor én szobroztam, félórát. Ő akkor azt mondta: - Tudtam, hogy elkések, de nem is siettem, te úgysem vársz engem! - Miért voltál abban ilyen biztos? – kérdezte Zsolt a lánytól. - Egy lány megérzi, ha valaki szereti őt és aki szeret, mindent megtesz érte. Ez így is van valójában. Kérdés: - betartja-e azt valaki? - Ha szeretsz, most fordítottan, várni fogsz rám, tíz percet, vagy még többet!

A Király utcánál sárga volt a jelzés, de hamar zöldre váltott. A villamos nekilendült, de száz méter után a zöld jelzésből sárga lett, mintha megirigyelte volna, hogy találkozója lesz a lánnyal. Majd piros, ez azt jelezte, kár sietned, úgysem érsz oda, nem fog várni! – Bírom az ilyen jóslásokat! – gondolta Zsolt. Órájára nézett. Három perc múlva kilenc. Ideges lett. Észre sem vette, hogy elindult a villamos és már a Nyugati közeleg. Megállt. Leszállt és szaladt az aluljáróba, egyenest a metró bejáratához. Az ellenőrnek felmutatta a bérletét és rálépett a mozgólépcsőre. Megpróbálta a lépcsőket kettesével venni, de ez nem ment, mert azokat magasra szabták. Csak lépdelt lefelé, mozgás közben. Mire leért, pontosan kilenc óra volt! A következő metró érkezését az óra jelezte. Még három perc. Ez maga volt a végtelen idő. Mintha sosem múlna el. – Kilenc óra egy perc! Ugrott az óra mutatója. - Kilenc óra két perc! – regisztrálta az idő múlását. - Irén most biztosan türelmetlenül járkal. Óráját nézi – gondolta. - Kilenc óra négy perc! Most érkezett a metró az állomásra. Az ajtók hangos csattanással nyíltak. Mintha felfeszítették volna őket. Az utasok lassú, kényelmes léptekkel szálltak ki. Zsolt elé villant Irén arca. Szép ovális arc, kék szemekkel, barna, hosszú hajjal. Zsolt csodálta ezt a képet. Ilyen lány még nem volt az életében. Arra gondolt, milyen jó lenne, ha ez a kapcsolat Irénnel, hosszú lenne. Kedves lánynak tartotta az elmúlt három találkozás alapján. - De most már hiába megyek, úgysem vár meg! – töprengett idegesen. - Kilenc óra öt perc! Még mindig szálltak kifelé a kocsikból.. – Miért nem iparkodnak? – mondta Zsolt és megpróbált helyezkedni a beszállásnál. Többen álltak előtte. - Kilenc óra hat perc! Végre beszállhatott. Helyet keresett, egy kis kapaszkodót, de mindenfelé álltak, közömbös arccal néztek az utasok a semmibe. Egy fogantyút végre elkapott. Most már biztonságban állt.

Elindult a metró. A fenti résekből a levegő egész hidegen vágott. Nem érzett semmit, Irént is elfelejtette. A keze, amelyikkel kapaszkodott, zsibbadni kezdett. - Kilenc óra tizenegy perc és még van négy megálló! A metrószerelvény pedig kényelmesen rótt a számára kimért távolságot. – Lehel tér! A piacra igyekvők kosarakkal kerülgették egymást. Telt az idő, majd a Dózsa György úti megálló következett. Itt nem voltak ki és beszállók, a szerelvény mégis több mint három percig állt. Aztán az Árpád-híd megálló következett. Megnézte óráját, eddig pontosan tizenhat perc telt el. Még egy megálló és vége a szenvedésnek, de

addigra a késés húsz percre dagadt. – Itt már semmi remény! – állapította meg letaglózva Zsolt és elkeseredetté vált. Kirohant a megállóból. A lépcső tetején szétnézett. Irént nem látta az újságáros előtt. A megbeszél helyen nem állt senki. - Itt kellett volna lennie. Tudtam, hogy nem fog megvárni! – lemondóan legyintett. -Egy kicsit még sétálok, hátha ő késik ennyit – tette még hozzá újabb reményt keltve.

Türelmetlenül járkált. Eltelt öt perc is, mikor a túlsó oldalon megpillantotta. – Mégis eljött, nem én késtem, hanem ő. De nem volt egyedül. Egy fiúval ment karon fogva. Ez a pillanatnyi kép arra volt jó, hogy bosszantsa egy kicsit, egyben elégtételt vegyen. A fiút nem ismerte. Irén egy futó pillantással átnézett Zsolthoz. Szeméből azt olvasta ki: - Ne haragudj, de én nem szeretlek téged. Mintha megrántotta volna a vállát és fellengzősen ment tovább a fiú oldalán.

A Duna felé vezető utcába kanyarodtak. Még egyszer hallotta Irén meleg kacaját, melytől úgy meg tudott részegülni. Az utca mélységében egyre kisebbek lettek, valósággal összefolyt alakjuk, amint egymásba karoltak.

VÉGH TAMÁS

Közöny ködmön

Talpadban valóság-szilánk.
Vérzel.
Fel se nézel, ne lássák: érzel.
Sántikálsz tovább sziszegve,
Karon ülő végzetedet
Ringatva estig,
Hátha elalszik végre.

Finisben

Gyorsan, gyorsan!
Vén falakat szigetelni,
Feketét, fehérre meszelni,
Járműveket megtankolni,
Húst a kamrába tenni,
Kötelet a fára feltekerni.

Béke-himnuszt énekelni,
Vidám vasárnapon
Tapsolva feledni,
Gyűlöletet félretenni,
Egymást újra megszeretni,
Magaddal is kibékülni,
Létalapként elfogadni.

Senkinek sem panaszkodni,
Dolgaidat rendbetenni,
Régiekre emlékezni.
Gyorsan, gyorsan
Mind letudni,
Élet-naplód befejezni,
Rozsdás ködbe lehullni.

SZÁJBELY ZSOLT

Teória

Amikor Schopenhauer azt írja az „Élet semmisségéről és gyötrelméről” szóló értekezésében, hogy: „Minden az életben azt mutatja, hogy a földi boldogság rendeltetése: meghiusulni vagy felismerni benne a képzelődést.” - szinte akaratlanul is ítéletet mond az élet felett. Tehát bármi, ami velünk történik életünk során, csupán a kilátástalanság igazolása végett van jelen. A boldogság illúzió, s a boldog emberek önmegismerése vezet végül a teljes feloldódáshoz, az élet tényleges megtagadásához. Vesd le magadról az élet fullasztó csuháját, mielőtt az vet le téged!

Egy távoli évszázadban, az arab világ valamely misztikum övezte szegletében, egy napon megjelent egy vénséges vándor, s mikor a piactéren a kezébe vett egy halat, így szólt: „Itt vagy a kezemben, boldog vagyok, mert megehetlek, de amint csillapítottad étvágyamat, ismételen éhes leszek, s végül elfelejtem, hogy pár boldog és elégedett percet nyújtottál a számomra.” Azzal elfogyasztotta a halat, majd felsóhajtott: „Íme, boldognak álmodtam magam. A vágy álmokat szült, az álom valósággá lett, s most itt állok újra a kezdetek kapujában.”

A vándor éhes volt, és nem tudta, hogy szenvedése csupán az élet teljes értelmetlenségének, az örömök örökös mulandóságának szimbóluma. Megváltóként hordozta a terhét, s nem értette: a világon minden csak azért létezik, hogy a reménytelenséget igazolja, s ezen kétes misszió legfőbb hírnökei az öröm és az elégedettség...

SZŰK BALÁZS

Hús haiku

1. Néha

Nyárfa pelyhe száll.
Kedvem fölött esőt ráz
Piros dévaj tánc.

2. Holdeső

Készíts most inget
Angyali délben, fűrössz
Holdeső minket.

3. Alácsordul

Körülcsordogál
Néha s kabátot terít
Rám az ég vize.

4. Erekllye

gombostűnyi órák
szívembe szűrva hordom
múltam köntösét

5. Holt

Az égbolt szinte
Félholt: már vak istenek
Verik ablakunk.

6. Tanúk

Tanúim vannak:
Madarak éj-láncai
Kísérik az Őszt.

7. Angyal a tóban

Már nem fáj semmi.
Csónak vagyok esőben.
Angyal a tóban.

8. Út

Kinek fénye a
bánat: megadta magát
rég a halálnak.

9. Fönt

Bánat-glóriás
Madár, merülj égbe már.
Tél lesz otthonod.

10. Téli rajzlap

Varjúk fekete
Rajzszőgei vallatják
Álmunk fehérjét.

11. Égi márvány

Óh, égi márvány.
Jaj, mindenütt rút alom,
Nincs már oltalom.

12. Párológ

gyertyaláng alvó
jégben a nevetésem
barna kolostor

13. Ma

Kivégzem magam
A teleszürkált magány
Sötét méhében.

14. Befedsz

lármas tél puha
paplan őrzöl százféle
alakban befedsz

15. Túlso világ

Belőled ásom
Ki fehér fénnel magam,
Fekete Holdam.

16. Hóhegy

Mint mélybe hóhegy
Ha lendül, fényem hozzád
Tér, bátran perdül.

17. Tétova tavasz

bús-korai láng
a szívem azt álmodta
gyűjts zene-bonát

18. Otthon

Hogy nyílhat két szín
egyetlen testen - gyöngy-szag
és pokol-virág?

19. Kert

Virágok völgye,
Fogadj öledbe, te végy
Örömedbe, kert.

20. Vigília

Éj-üvegfényben
Kék versek zuhanyoznak,
Tavaszra mosdva.

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Igétlenné

murva zuzog, riaszt, zokog,
csendre még nagyobbat,
csikorog isten pecsétje,
ember véste akkor
az embertelenné szegelt égre,
gerendástól a szégyent

mint horgas tövis,
időt húz, akaszkodik a hajnal,
ne lásson senki,
senki,
az ózon és liliom illat
a sírbolt éjszakáját hasogatja

a kavicsok és kövek egymásra
rémülve sikítanak tovább,
tovább, még mindig a pánik

harangokat kongatnak süketeknek,
olajfa ágakat, és pálmaleveleket
lengetnek vakok
emlékei közé az árult csókok

szeretetet tilol a gyűlölet kötélhez,
szeghez, gerendához, lándzsához
és minden szennyhez,
mit ma is testál ájtatában a csőcselék

már megint csikorog, még mindig,
az embertelenné szegelt ég,
fénye nem fog, visszaverődik,
lassan igétlenné forog

PETROZSÉNYI NAGYPÁL

VIKTOR ÉS VIKTÓRIA IV. rész

Felszálltak a 3-as villamosra, és rövid dőcögés után megérkeztek az egykori sváb községbe.

– Jó napot kívánok! – köszönt Viktor illedelmesen egy fehér bajuszú öregapónak. – Megmondaná nekünk, hol lakik Holzberger úr?

– Hát ahajt, kint a telep végén. Polonă utca 6.

– Kösz! És a Weissmüller házát ismeri-e, tudja, ahol az a jenki színész lakott.

– A Hansi házát? Hogyne, épp ehejt, itt a Petőfi-téren, vagyis inkább csak a helye, mert már lebontották.

– Ki az a Weissmüller? – érdeklődött Viktória.

– Egyik kedvenc filmszínészem. A leghíresebb Tarzan-filmsztár, plusz ötszörös olimpiai bajnok gyorsúszásban. Most hat éve halt meg. Érdekes, minél kijjebb megyünk, annál büdösebb van! – szaglászott a fiú a levegőbe.

– A múlt szaga – élcelődött Viktória. – Aztán sok a mocsár is errefele.

– Ímhol a Holzberger-kastély! – állt meg Viktor egy tanyasi házfésülés előtt. – Épp miránk vár a gazda. Jó napot kívánok! Maga Holzberger úr?

– Ja.

Dél. A nap egyenesen a szemükbe sütött. A tágas udvaron kutyák ugrándoztak egy szőke, melák ember körül. Lehetett olyan ötven éves, szájában érintetlen cigaretta.

– Mars! A fene essen magukba! Kit keresnek?

– Hallottad? Ez magázza a kutyáit! – Az újsághirdetésre jöttünk, gazduram.

– Jöjjenek be! Ceausescu, a helyére! Iliescu, Honecker maguk is!

– Kis Viktor – mutatkozott be a fiatalember. – Ez meg a húgom, Viktória.

– Csak egy emberre van szükségem.

– Ő csak elkísért. A munka egyedül nekem kell.

– Az mindjárt más. Ért maga az állatokhoz?

– Maximálisan – vágta rá gyorsan bátyja helyett Viktória. – Disznó, tehén, kutya, juh... Úgy ismeri őket akár egy... egy veterinár.¹

– Én nem magát kérdeztem.

– Nem. Bocsáss meg, de hát úgyis rájönne.

– Akkor mi a francot, keres itt?

– Kenyeret. Azt reméltem, ahol egy disznónak jut néhány darabka, ott én sem maradok éhesen.

– Egy disznónak igen, mert azt felfaljuk, de magának nem, mert magát még csak meg sem ehetjük.

Viszont tudja, mit? A feleségét felveszem – legeltette végig szemeit Viktórián az atyafi.

– Nem a feleségem, a húgom, Herr Holzberger.

– Annál jobb. Jöjjön, megmutatom a szobáját, ugyanis kvártélyba is felveszem.

– Engem? Nézze! Ha már a bátyám olyan őszinte, én sem akarok hazudni, ezért kerek pereg bevallom, én sem értek a hízókhoz. Mellesleg mit szólna hozzá a b. neje? – értette el Holzberger tekintetét Viktória.

– Ő semmit, merthogy meghótt már vagy két éve, s mivel a gyerekek is elhagytak, igencsak elkelne egy kis segítség.

– Ilyen nagy az állomány?

– Ja. Megegyeztünk?

– De én...

– Majd beletanul, segíték. Igazán nem nagy ügy.

– Hát ha nem nagy ügy, tanítsa be a bátyám is. Ő szívesen beállna magához, ha felvennie.

– Őt... izé... – vakarta meg a füle tövét a piros arcú, rezes orrú kisgazda. – Nem bánom. Két feltétellel.

– Mégpedig?

- Ha magácska is vele tart.
 - Vele, persze, mi több: épp erre akartam megkérni.
 - Ennek örülök. Viszont ez a tanítás munkába, időbe és pénzbe is kerül ám. Én is csak azért vállalom, hogy segítsék magukon.
 - Köszönöm. Nagyon hálásak vagyunk, Herr Holzberger. Ígérem, nem fogja megbánni. És a fizetés? Hetenként fizet vagy havonként?
 - A bérük a koszt, lakás és okítás. Amíg bele nem jönnek, utána meglátjuk.
- Viktor dühösen fintorgott, de még mielőtt visszautasíthatta volna a fekete mellényes freidorfit, húga már kezét is rázotta a gazdával.
- Aláírva! Mutassa meg, hol lakunk!
 - Milyen puha kacsója van kegyednek? – simogatta meg a gazda Viktória tenyerét. – Mégis mi a szakmája, ha nem titok?
 - Miért érdeklis? – türtőztette magát a fiatalember.
 - Csak úgy kérdeztem. De ha titok, bocs az alkalmatlankodásért.
 - Nem titok – mosolygott Viktória. – Gyógyszerész asszisztens.
 - Szép szakma. És hogyhogy nem kap állást ilyen klassz diplomával a zsebében?
 - Hosszú história. Majd egyszer ezt is elmesélem, de most inkább mutassa meg a kéglinket!
- A gazda készségesen megmutatta, mármint egy törölmetszett sváb nyári konyhát.
- Most így néz ki. Később átalakítom úgy, ahogy szeretik – húzott elő egy noteszt a zsebéből. – Tehát mit rakjak belé? Szerencsére van elég bútorom, még több is, mint kellene. Nem a legmodernebbek, de még ma is használhatók.
 - Két ágy, ruhásszekrény, a kredenc, asztal maradhat, aztán négy szék, fogas és egy jégszekrény is jól jönne.
 - Meglesz. Mikor költöznek?
 - Holnap reggel, úgy nyolc óra tájt.
 - Ilyen hamar? – sajnálkozott Dorina, amikor közölték vele, hol és milyen állást találtak a freidorfi negyedben. – Megjegyzem, ezt sem tétéleztem volna fel rólad. Patika helyett disznóól...?! Ezért kár volt annyit biflázni.
 - Majd az új világban másképp lesz – bizakodott a darukezelő. – Ott mindenki azt teszi, amihez kedve, tehetsége van, és a szükségletei szerint természetben fizetik. Akarsz egy tévét? Megkapod. Világkörüli utat? Csak kérned kell. A parlamentben szakemberek ülnek, a tévékben...
 - Misét sugároznak – gúnyolódott Kis Viktor.
 - Azt már nem! Elismerem, hogy valamikor fontos, progresszív szerepe volt az egyháznak, de a világ ráébredt arra, hogy az egyházat, Bibliát, sőt, magát istent is újjá kell formálni.
 - No fene! Eddig azt hittem, isten teremtett meg bennünket, nem fordítva.
 - Az ember sok mindent hisz, amíg fiatal és tanulatlan.
 - Mint én. Világos. Se mesterségem, se diplomám. Még csak egy vacak darut se tudnék kezelni – ismerte be keserű öngúnnyal. – Mester, engedje meg, hogy gratuláljak, amiért legalább magának sikerült.
 - Nem tudom, te most megint csúfolódsz-e, de egyet mondhatok: ne becsüld le a tanulást. Nézd azt a sok könyvet azokon a polcokon! Az összeset kiolvastam, plusz egy csomót a könyvtárból, mert csak ésszel, tanulással lehet megváltoztatni a világot. Te hány könyvet olvastál ebben a hónapban?
 - Egyet sem.
 - No comment. Remélem, a disznók közt, erre is sort kerítisz.
- Most Viktor nem tudta, ironizálnak vele, vagy okítják. Eljött az éjjel, lefeküdtek. Egy ideig hallgattak, majd nyugtalanul szólótt át a húgához.
- Alszol?
 - Még nem.
 - Nem tetszik nekem ez a Holzberger.
 - Miért?
 - Elég zsugori az atyafi, meg az sem ahogy, gusztál, méreget.
 - Nekem se, bár addig semmi zúr, amíg *csak* méreget. Talán mégis jobb lenne, ha Ágoston bácsinál

landolunk.

– Talán. Ez attól is függ, mit fizet, mert ha egy hónap múlva sem tejel, akkor már én mondom: el kell tűnnünk ebből a városból.

Holzberger úr megtartotta szavát, és egész tűrhető szobává varázsolta a konyháját. Még tévét is szerelt fel a számukra, hogy ne unatkozzanak, ha este befejezik a sihtjüket.

– Miért este? Hát nem nyolc órát fogunk dolgozni? – aggodalmaskodott a fiatalember.

– Nem iroda ez, Viktor úr. Mi ugyanúgy pirkadatkor kelünk, mint falun a parasztok, és addig dolgozunk, amíg villanyt kell gyűjtani.

– Szép hosszú siht! – fanyalgott Viktória. – És ki fog főzni, Herr Holzberger? Maga, vagy valamelyik kantinból hozatja a menüket?

– Én főzök? Hogy képzeled! Női munka ez, kisasszony. Mindig is az volt, ha nem tudná.

– Már elnézést! – kerülgette a guta Kis Viktort. – Nem akarom cukkolni, de ez diszkrimináció, másrészt mi állatgondozónak szegődtünk, nem szakácsnak.

Ezen elég szépen elvitatkoztak egy darabig, végül megállapodtak abban, hogy Viktória főz ugyan, de a villanyt már a gazda fizeti.

– Viszontlátásra! Pakoljanak ki, rendezkedjenek be, nézzenek körül a vidéken. Holnap ötkor azonban legyenek talpon, hogy elkezdhessük a... tanulást.

Ami ezután következett, a testvérpár számára fölért a pokollal. Volt a majorban 50 disznó, megszámlálhatatlan csirke, tyúk, liba, néhány kecske, juh és két tehénke. Ezeket kellett etetni, itatni, tisztán tartani stb. Mire esténként ágyba kerültek, moccanás nélkül, mint egy kő feküdtek a következő kakaskukorékolásig.

– Nem bírom, jaj, nem bírom! – jajgatott Viktor és Viktória felváltva. – Hiszen ennyi munka négynek, ha nem ötnek is sok. És ez a bűz, kosz, gané...

Elhatározták, hogy feladják. Csak az a kérdés mikortól.

– Szerintem várjuk meg a hó végét! – törölte meg izzadságtól gyöngyöző homlokát Kis Viktor –, aztán meglátjuk, mennyi bért sikerül kicsikarnunk az öregből. Jó pénzért maradunk, kis pénzért csinálja maga, a szentségit!

A gazda titokban jót mulatott Kiséken. Elpuhult, városi kiscicák! – jellemezte őket magában. Most ők is láthatják, milyen egy paraszt munkája, amit annyira lenéznek. Szorította is őket keményen, helyesebben csak a fiatalurat, miközben Vicusnak megjátszotta a gavallért. Már persze a maga módján: sután, parasztosan, amin viszont a lány mulatott.

– Nono, azért vigyázz erre a vén kecskére! – figyelmeztette Viktor komoran. – Ma még nevensz rajta, mert csak pukedlizik. De mit csinálsz akkor, ha holnaptól azt vallja, ami szabad a szemnek, miért ne legyen szabad a kéznek is?

A férfi jóslata hamarabb bevált, mint gondolták: kezdett a kanász pimaszkodni a leánnyal. Hol a kezét simogatta, hol a fenekéhez dörgölődött, persze csak úgy véletlenül.

– Na, idefigyeljen, Herr Holzberger! – öntött a lány tiszta vizet a pohárba. – Mondja meg nyíltan, mit akar maga éntőlem?

A férfi kelletlenül ötlött-hatolt, hiszen olyan nyilvánvaló, miért kell akkor erről beszélni?

– Zavarja?

– Naná! Magát nem zavarná?

A gazda vállat vont, és nem legyeskedett többé a lány körül. Úgy három-négy napig, aztán a következő kéréssel lepte meg a fekete hajú asszisztensnőt:

– Legyen a feleségem, Viktória!

A nő akkorát nevetett, hogy még a könnyei is kiugrottak.

– Igazán megtisztel, de...!

– Öregnek tart? Hiszen még csak negyvennyolc vagyok, és makk-egészséges.

– Udvariatlan legyek? Pontosan annak tartom, és hogy még ennél is világosabb legyek: maga még csak nem is a zsánerem, drága Holzberger úr.

A szőke sváb hol elvörösödött, hol elsápadt.

– Értem. Azért gondolja meg, mit nyerhet. Itt ez a sok jószág, a ház meg a CEC-betétem, amivel minden gondja-baja megszűnik, beleértve a bátyját is. Hiszen maguknak semmijük sincs, semmijük, és ha innen

elmennek, akár az utcára is juthatnak. Onnan pedig már csak egy lépés a temető – húzta magához a nyúlánk, kecses fiatal lányt.

– Nono, csak ne olyan hevesen! – igyekezett kicsúszni az öleléséből Viktória. – Ha nem enged el azonnal, idehívom a bátyámat.

– Nyugodtan. Csak egy kicsit később, mert épp most küldtem el a városba.

– Viktor! Viktor!

Semmi válasz. A fiú tényleg nem volt odakint. Erre olyan birkózás kezdődött, amiből csakis a férfi kerülhetett volna ki győztesen, ha Kis Viktor véletlenül otthon nem felejt valamit. Amint benyitott, a húga tépett ruhában, félig meztelenül feküdt a rekamién. Felette a háziúr egy szál gatyában.

– Hé! Mit csinál maga a húgommal?

– Kimenne egy pillanatra, fiatalúr?

– Majd kimegy a lelked belőled, ha én veszek kezelésbe, vén kecske – iramodott a férfihez, és a hajánál fogva a padlóra rántotta.

Újabb birkózás. De most férfi küzdött a férfivel.

– Ki vannak rúgva. Takarodjanak a házamból!

– Nagyon szívesen, de előbb lerovok egy tartozást – vágott öklével a melák ember orrára.

– Hálátlan disznó! Így köszöni meg, amiért felkaroltam az ügyüket?

– Hogy kettőnk közül ki a disznó, az nem vitás. Csak azt sajnálom, hogy melózhattunk ennyi ideig tiszta ingyen egy vadkannak.

– Én meg azt, hogy nem jelentettem fel fajtalanságért magukat.

A fiatalember megdermedt.

– Mit vartyog?

– Csak ne adja itt az ártatlant! Azt hiszi, nem látom, milyen kapcsolatban van a húgával? Hiszen csak rá kell nézni magukra: úgy egymásba vannak esve, mint Rómeó és Júlia.

– Hülye paraszt, tudja maga, mit beszél? – kapta el a gazda derekát, s egymást átölelve gurultak el az ajtóig. A férfi is lihegett, Viktor is szuszogott, azért egyik sem engedett. Bár Viktor volt a fiatalabb, mégis Holzberger az erősebb. Rátérdelt a fiúra, és elkezdte jobbról-balról püfölni.

– Szent Kristófra, ez megöli! – kapott fel a lány egy sörösüveget, és úgy vágta tarkón a melákot, hogy az vérző fejjel zuhant a padlóra.

– De most aztán pakoljunk, mielőtt rajta kapna minket itt valaki! – ráncigálta ki a bőröndöket a szekrényből.

– Nem kéne megnézni, mi baja?

– Minek? Amit kapott, megérdemelte, egyébként is csak elszédült, és mindjárt magához tér. De ezt jobb, ha mi már nem várjuk be.

Alig mondta ki, a sváb kinyitotta a szemét, és megmozdult.

A testvérek szívdobogva inaltak ki a majorból, és néhány perc múlva árkon-bokron túl voltak.

– A kurva édesanyját! – szitkozódott Kis Viktor. – Ott felejtettem a villanyborotvám.

– Én meg a hajszárítómát. Á, már itt is a villamos!

Gyorsan felszálltak, és bezötyögtek a városba.

– És most? – kérdezte Viktória.

– Ismerős kérdés. Mintha már hallottam volna valamikor.

Egymásra nevettek.

– Dorina?

– Dorina.

Csakhogy ezúttal zárt ajtóra találtak.

– Nincs itthon – dőlt az ajtónak fáradtan Kis Viktor. – Esetleg jöjjünk vissza este, addigra hátha megjönnek. Nem jöttek meg, pedig már a hold is kidugta fejét az égbolton. Erre elsétáltak a közeli nagyparkba, elővettek két plédet, és leterítették egy lombos fa alá.

– Még szerencse, hogy szép meleg nyarunk van – sóhajtotta a fiatalember.

– Az, és egyedül sem vagyunk, mert ha apa is, anya is elhagyott, itt vagyunk mi egymásnak – puszilta meg a húga arcát gyöngéden.

Úgy egymásba vagytok esve, mint Rómeó és Júlia – villant eszébe hirtelen, mivel vádolta meg legutóbb

a módos freidorfi. Erre elpirult, és elhúzódott a leánytól. Langyos szellő fújdogált. A közelben tücskök cirpelték. Az ég álmosan villogtatta feléjük milliárdnyi szemeit.

– Vajon hol lehet a barátnőd?

– Valószínűleg nyaral. Éhes vagy?

– Nem. Ez a vadkan még az étvágyam is elvette. Ha tudtam volna, hogy molesztál, már rég Ágoston bácsi templomában térdelünk.

– Éljen! – ült fel izgatottan Viktória. – Akkor mégis csak felszedjük a sátorfánk?

– Vili. Na nem azonnal. Előbb alszunk egyet isten édenkertjében, aztán irány az új világ! Már amennyire új lehet egy bánáti porfészek.

Hajnalra lehült a levegő. Ekkor összebújtak, így aludtak reggelig.

– Jó reggelt, Temesvár! – tárta ki karjait hét óra körül a fiatalember. – Hű, de éhes vagyok! – Jó reggelt! Szólj a cselédnek, hozza ki a reggelit!

– Pillanat! – kotort a bukszájába, persze hiába, mert abban ugyan nem talált egy huncut banit sem. – Van egy kis probléma: elfogyott a dohányom.

– Nekem van. Egy-két reggelire, de már vasúti jegyre nem futja, úgyhogy fogalmam sincs, hogy jutunk el a bácsiig.

– Egyszerű: bliccelünk. Elbújunk egy tehervagonban, és bye-bye, barátok, Béga-part, Holzberger úr! Így is tettek. Bekaptak néhány falatot, és kiválasztottak egy Zsombolya felé tartó szerelvényt.

A vagonban finommechanikai műszerek árut szállítottak.

– Aparate de mecanică fină – betűzte a fiatalember. – Vajon mik azok: mikroszkópok, órák, elektroncsövek...?

– Milyen különös, kiismerhetetlen olykor a jövőndő! Gondoltad volna még úgy fél éve, hogy apa meghal, Ceaușescu kivégzik, mi pedig nyakunkba szedjük a világot?

– Nemcsak nem gondoltam, de el sem hiszem, ha ezt mondják. Mi volna, ha megnézném, mi van ezekben a ládákbán? Részecskeszámláló, lézerszóró, diódák...? Sokat adnak ám manapság ilyesmiért a piacon. Akár Holzberger úr disznóit is megvehetnénk magunknak.

– Isten őrizz! – takarta el szemét komikusan az asszisztensnő. – Egy életre elegendem van belőlük – emlékezett vissza rögtön egy emsére, melyet kergetve hasra esett a bűdös trágyában. – Vajon mit tartogat számunkra még a teremő?

– Teremtő, teremő! Az utóbbi időben egyre gyakrabban emlegeted ezt a fantomot. Pedig azelőtt nem igen hittél benne, tesókám.

– Mert így neveltek. Ilyen volt a rendszer, az iskola, no meg az apánk is. Márpedig ott, ahol a család feje hitetlen... Mégis kitől tanul meg a tinócska szántani? Csakis az ökörtől. Igaz, anya azért nem volt ilyen, ő még hitt Istenben. Apropos, kereszt! Meg van még az a kereszt, amit tőle kaptál ajándékba?

– Itt van ni! – húzta ki Viktor inge alól a keresztet.

– Szép nagy kereszt! – csodálta meg, mint mindig, most is Viktória. – Tiszta arany, és ha az izé ott a közepén csakugyan gyémánt, anya szerint ugyanis az lenne, egy vagyont kapnánk érte, ha eladnánk.

– Csakhogy nem adjuk el – jelentette ki Viktor kategorikusan, aki rajongott az anyjáért, miközben a húga inkább édesapját kedvelte. – Úgy vigyázz rá, mint a két szemedre, mondta, mielőtt kivándorolt volna magyarba. A családi fáma szerint egyszer még óriási szolgálatot tesz valakinek a családból. De csak akkor, ha végszükség esetén sem válsz meg tőle.

– Ha nem adjuk el, bajosan. Hacsak csodát nem tesz a kedvünkért.

– Az biza jól jönne, mert Gedeon bácsitól, ismétlem, semmi jót nem várok.

– Milyen álmosítóan kattognak ezek a kerekek – ásított Viktória. – Tudod, mit? Szunyálok egy keveset, te pedig figyelj az állomásokat, nehogy a végén még Jugoszláviában találjuk magunkat.

– Jó, szunyájl csak, majd én vigyázok – lépett Viktor az ablakhoz, és megnézte, hol járnak.

Búzatáblák, szántóföldek mellett robogtak. Valamennyi jellegzetes alföldi tájjelem volt. Itt-ott a háttérben egy-egy falu tornya fehérlett. Visszafeküdt a szalmára, és elmélázott pár percig, amíg el nem fogta őt is a buzgalom. Kitt-katt, kitt-katt, kitt-katt. A vonat egyszer csak nagyot zökkent, megálltak.

– Hol vagyunk? – nyitotta ki a szemét Viktória. – Viktor! Ébredj, elaludtál? – rohant rosszat sejtve az ablakhoz. – Egek, Curtici! Hogy kerültünk mi Zsombolya helyett Curtici-ra?

– Hová? – rezzent föl a fiatalember, s mint a nyíl repült ő is az ablakhoz. – Ezt jól megcsináltuk! Látod azt a sorompót? Azon túl már Lőkösháza, vagyis Magyarország következik.

– Az meg hogy lehet? Rossz vonatra szálltunk vagy...

– Átírányítottak anélkül, hogy ebből észrevettünk volna valamit.

– Hú, akkor szálljunk le gyorsan, amíg még megtehetjük!

– Ja, merthogy az a két vámőr éppen idetart.

Határozniuk kellett: mennek vagy maradnak? Ha leszállnak, valószínűleg tüstént elkapják, és megvádolhatják őket lopási kísérlettel. Még ennél is nagyobb baj lenne, ha itt bukkannának rájuk, ami akár határátlépési szándékként is értelmezhető.

– Én maradok. Valahol elbújok, aztán vagy elkapnak, vagy nem – inalt egy hatalmas ládához, és egy gyékényt terített magára. – Fuss, szállj már le! Majd találkozunk később odaát.

– Nélküled soha. Ahova te mész, odamegyek én is – bújt Viktória a bátyja mellé elszántan; Épp idejében, mert a két katona már felkapaszkodott a vonatra.

– Nézzük, hány ember akar átszökni ma délután! – tréfálkozott a magasabb.

Az egyik ment balra, a másik jobbra, így kutattak át minden zezzugot. A testvérek lélegzet-visszafojtva lapultak a gyékény alatt.

– Senki – dörmögte a másik rekedt hangon, unottan.

– Itt sem, mehetünk! – rántotta el a gyékényt Kisékről a magasabb, s a következő pillanatban farkasszemet nézett a fiúval.

Viktória összekulcsolt kézzel imádkozott. Viktor a keresztjét tapogatta az ing fölött.

– Gyere már! Mit vacakolsz ott a sarokban?

Viktor villámgyorsan kirántotta keresztjét a nyakából, és a férfi elé tartotta. A katona szemében felizzott valami. Kitépte a fiú kezéből a keresztet, visszalökte rájuk a gyékényt, és kiaraszolt a vagonból.

– Elmentek? – suttogta Viktória?

– El, hogy a szentséges úris...

– Már megint szentségelsz? Inkább annak örülj, hogy ilyen simán megúsztuk.

– Örülök, persze hogy örülök, de a kereszt, az én gyémántköves, drága keresztm...

– Éppen nagy bajból húzott ki. Hála az Úrjzusnak! Ezzel be is teljesült a jóslat, emlékszel? „Egyszer még óriási szolgálatot tesz valakinek a családból.” Hát most megtette.

– Meg, de hogy ilyen csodát egy vas- vagy műanyagkeresztrel is véghezvitt volna, abban már őszintén szólva nem hiszek. Hoppsza, máris indulunk! Akkor tényleg velem jössz? Még meggondolhatod magadat.

– Szó sem lehet róla! Anyától már elváltam, nem akarok tőled is.

– Merci! – ölelte át Viktor hálásan a kishúgát. – Meglátod, nemsokára minden jóra fordul magyarban.

– Remélem is, mert ami itt történt, az nem lehet szimpla véletlen.

– Ezt inkább hagyjuk! Fő az, hogy megúsztuk. Elzárni ugyan a magyarok is elzárnak. De csak pár órára, és visszaküldeni sem fognak. Állítólag. Valamiféle genfi egyezmény értelmében.

– Igen, ez a menedékjog, ami minden állampolgárnak kijár, tehát nekünk is. Uram, segíts: még néhány perc és ott vagyunk!

A testvérek kétség és remény közt, kéz a kézben várták, hogy beteljesüljön a végzetük. Újabb zökkenés. Lőkösháza, katonák, rendőrök, fogház a városi kapitányságon.

– Ezzel megvolnánk! – omlott Viktória a cella durva priccsére. – Következhetsz a második stáció, vagyis a Békéscsabai Befogadó Állomás. Ugye, így mondták?

– Így. Milyen kár, hogy nem Debrecenbe, vagyis anyához küldenek! Vajon mit tenne, ha sejtene, hogy itt vagyunk?

– Miután egy levelünkre sem válaszolt, kicsit nehéz lenne kitalálni, mit tenne. Föltéve, hogy egyáltalán él-e még.

A fiatalember elvetette magát a deszkákon, és kedvetlenül meredt a plafonra. Persze ez is egy szempont a sok közül, de ezt inkább elhessentette a fejéből. Beesteledett. Úgy tűnik, ezt az éjszakát még itt töltik. A priccs nagyon kemény volt, és álmosak sem voltak tulajdonképp, ezért csupán reggel felé hunyták le a szemüket. Alig aludtak azonban vagy fél órát, amikor nyílt a fogda ajtaja, s már pöfögtek is tovább Békéscsaba irányába.

Fél óra múlva megérkeztek. A befogadó állomás egy elkerített, emeletes épületben működött, mely leginkább laktanyára hasonlított. Egyébként az is volt, egykori szovjet kaszárnya, amint utóbb Viktor is megtudta. A menekülteket az ügyeletes szociális munkás fogadta, s ez rögvest intézkedett, ki melyik szobába kerül kb. két hétig.

– Csak? És utána?

A férfi, szokatlanul alacsony termetű, szinte törpének számító emberke, éles szemekkel bámult Viktorra, de kommentálás nélkül válaszolt.

– Tízkor eligazítás a nagyteremben. Ott mindent megtud, amire kíváncsi.

– Bocsánat! Csak kérdeztem.

Viktor és Viktória természetesen egy helyre kerültek, a családosok, rokonok „osztályára”. Ez amolyan kisebb helyiség, egy 50 férőhelyes hálószoba volt emeletes ágyakkal stb.

– Elég nyomorúságos hely – mondta Viktória a şef de dormitornak, azaz szobafőnöknek.

– Ez van. Majd lesz jobb is idővel. 4-6 ágyas szobák, fürdőszobával, konyhával és tévével... – villantotta ki fémfogait a szobafőnök, de hogy komolyan beszél, vagy ironizál, az még a hangsúlyából sem derült ki. A nagyteremben sűrű cigarettafüst terjengett. A menekültek tömött sorokban ültek, diskuráltak. Végre, olyan félórai késéssel megjelent a vezérkar, vagyis a tábor vezetője négy hivatalnokkal az oldalán.

– Hölgyeim és uraim, tisztelt menekültek! – fordította maga felé az igazgató a mikrofont.

A menekültek elnémulva tekintettek a mosolygós, pufók arcú emberre.

– Szeretettel üdvözlöm önöket a békéscsabai menekülttáborban. Nem akarom hosszú beszéddel fárasztani önöket, ezért csak a legszükségesebb dolgokra térek ki. Utána kérdezhetnek, de lehetőleg szintén röviden, mert az idő pénz: the time is money, ahogy Benjamin Franklintól tanultuk.

– Nem rossz szöveg: kapitalista, sőt, amerikai – súgta oda Viktor a hűgának. – Itt tényleg rendszert váltottak, barátom.

– Önök itt a legtöbben romániai magyarok, tehát magyarul beszélek. Igaz, nem is értek más nyelven.

Általános derűtség.

– De itt vannak mellettem a tolmácsok. Majd ők fordítanak annak, aki igényli. Állomásunk elsődleges célja, hogy mindenki kosztot és szállást kapjon, tudniillik erre máshol csakis a menedéjog, illetve letelepedési engedély ellenében volna lehetőségük. Ezután következik az orvosi vizsgálat, elvégre akadhatnak betegek, ne adj isten, fertőző betegek is maguk közt. Közben, úgy egyszer-kétszer elbeszélgetünk magukkal: ki, miért hagyta el a hazáját, továbbá miért pont Magyarországon kér menedéket. Egyúttal a tábori élet kapcsán megtanulnak alkalmazkodni is egymáshoz. Odakinn meg integrálódni, ami nélkül bizony elképzelhetetlen a problémamentes, békés egymás mellett élés. Röviden ennyi. Kinek van kérdése?

– Nekem – tápázkodott fel egy természetes asszonyosság. – Meddig tart ez az egész izé... alkalmazkodási időszak?

– Tizenöt napig.

– Utána megkapjuk a tartózkodási engedélyt?

– De siet, kedves asszonyom. Nem, utána a debreceni egységünk vendégszeretetét élvezni kb. 60 napra, amíg el nem döntik, kap-e vagy sem menekült státuszt.

– És az mitől függ? – kiáltott be valaki hátulról.

– Például attól, hogy fér meg másokkal, tiszteli-e a törvényt és hasonlók, legfőképp pedig, körözött, büntetett előéletű folyamodó-e. Más kérdés?

– Mikor hagyhatjuk el, már úgy értem, ideiglenesen, a tábor területét? – kérdezte egy fiatalember?

– Hiányzik a diszkó, csajok, pia, he?

Újabb derűtség.

– Én megfelelek? – pattant ki a sorból egy ötven év körüli, hosszú állú, ijesztően ráncos, de annál fürgébb nőszemély. – Idejönne egy kicsit, szépfű!

– Menj csak! – biztatták a fiatalembert mellette ülő társai. – Hadd lássuk, mit akar!

– Hölgyválasz. Spanyoltangó – karolt belé a táncos kedvű „nénike”, s végigtáncolt vele a teremben.

Viktor rákacsintott a hűgára, s már húzta is elő a furulyát.

– Bis! Hogy volt! – tapsolták meg őket, és példájukon felbuzdulva többen is csatlakoztak hozzájuk.

– De elvtársak, akarom mondani uraim! Őrizték meg a komolyságukat, ha kérhetjük – sápítózott az

igazgatóhelyettes. – Megyek, behívom az öröket – pislantott a dirire, és el sem tudta képzelni, a haragtól, vagy jókedvtől csorognak a pufók arcú ember könnyei.

Az egészségügyi vizsgálat viszonylag hamar lezajlott, s még aznap délfelé ki is hallgatták a testvérpárt.

– Vonattal, kocsin vagy gyalog vágta neki a határnak? – tette fel a kérdést a személyi adatok tisztázása után a vizsgálóbizottság elnöke, egy keskeny homlokú, románul is értő hivatalnok.

– Vonattal – válaszolta Viktor és Viktória egyszerre.

– Miért hagyták el az országot? Gazdasági okokból, például nem volt állásuk, pénzük vagy netalán lakásuk...?

– Tiltakozom – csattant fel Viktor jogi képviselője, mielőtt még Viktor válaszolhatott volna az elnöknek.

– Nem, visszavonom, csupán arra kérek engedélyt, válthassak a védencemmel néhány szót.

– Tessék!

– Vigyázzon, ez csapda! A gazdasági szükség ilyen ügyekben nem elfogadható indok, úgyhogy semmi munkanélküliség, hajléktalanság, világos? Soroljon fel politikai, nemzeti, vallási okokat, ha Magyarországon szándékszik maradni.

– Hazudjak?

– Hazudna? – kérdezett vissza a köpcös, apró szemű prókátor.

– Nem, de...

– Akkor nyilatkozzék úgy, ahogy előzőleg megbeszéltük. Köszönöm a türelmét, elnök úr. Védencem válaszolni kíván a kérdésre.

– Khm – reszelte meg a torkát a fiatalember. – Azért szöktem át, mert nem hiszek sem a régi, sem az új rendszerben, mely akkor is, most is egy szűk politikai-gazdasági elit, nem a dolgozó nép érdekeit szolgálja.

– Hm, maga nagyon figyelemreméltóan fogalmaz. Aztán miért hiszi azt, hogy nálunk ez másképp lesz? Bocs, ezt, kérem, hagyják ki a jegyzőkönyvből! Szóval ezt hiszi. És szenvedett is emiatt, zaklatták, üldözték, vagy ettől még nyugodtan élhette tovább az életét?

– Nyugodtan? Hol? Az utcán, pénztelenül, állás nélkül, vagy albérletről albérletre, miközben folyton attól rettegünk, hogy a régi rendszer meg az apánk hibái miatt kitekerik a nyakunkat?

– Miért? Mit követett el az édesapjuk?

Kis Viktor elakadt. Erről nem szeretett beszélni. Többször is nekidurálta magát, hogy most aztán mindent kipakol, de valahogy nem találta a szavakat.

– Tovább, ne hagyja abba, csak bátran, őszintén! Mi megértjük magát, kérem, ne féljen! – sürgette az orvos fojtott hangon, biztatóan.

– Az én apám milicista volt, Ceaușescu-bérenc, és ezzel mindent megmondtam. De nem csak miatta. Itt él az anyánk is, akit már nagyon régen nem láttunk. Egyébiránt is magyar vagyok, mégpedig azok közül a magyarok közül, akiket románnak neveltek. Hogy miért, arra most hadd ne térjek ki, de ha már így esett, szeretném megismerni a fajtámat is, tisztelt bizottság, mert tanultam én, kérem, Ștefan Cel Mareról, tudom, ki volt Aurel Vlaicu, Eminescu, Grigorescu. Tisztelet és hódolat nekik, de... Nem szeretnék ismétetni, hisz annyiszor kifejtettem itt a táborban is.

– Nekünk nem, tehát ha nem esik neheze...

– Szóval tanultam én róluk épp eleget az iskolában. Kivéve arról, ki volt Szent István, miről híres a Vereckei-hágó, mit talált fel Eötvös Loránd vagy milyen a halasi csipke. Pedig ez is érdekelné ám! Bukarestet már láttam. Budapestet soha, a Lánchidat sem, és mennyi mindent rajtuk kívül!

A bizottság tagjai elégedetten bólogattak. Tetszett nekik a fiú, és ez le is rítt az arcukról.

– És ön? – fordultak ezután Viktóriához? – Ön mi célból emigrált Magyarországra?

– Ugyanazért, amiért a testvérem. Van egy kedves ismerősöm: filozófus és reformer. Szerinte meg kell és meg is lehet reformálni a világot. Szerintem szükségtelen, mert már megreformálták. Önöknél. Erőszak, vér nélkül, és én büszke vagyok arra, hogy idetartozom.

A bizottságnak ez is tetszett. Csupán az elnök dűnnyögött valamit a bajusza alatt.

¹ Állatorvos. (rom.)

KOVÁCS T. ISTVÁN

KÜLÖNLEGES OLVASMÁNYAIM

Üzenet a Dunakanyarból

Selejtezni kéne, mert már nagyon tele vannak a fiókok, meg a szekrények. Több évtizede halmozódott iratanyagok rendezése szinte már lehetetlen. Másrészt meg, jó néha megállni, a nagy halom fölött és újra felfedezni a múltat, akár gyűrt kis cetlik olvasásakor. Némelyiken telefonszám és név is van. Na, igen! Hány éves lehet az illető? Kíváncsian tárcsázom a központi számot de az automata azt jelzi, hogy ilyen hívószám nem létezik.

Hol lehetnek, mit csinálnak például a múlt század hatvanas évei utcaszínházának szereplői? Az 1968. évi Építők napján látott szereplésük alapján azt is gondolhatom, hogy később, talán a rendszerváltáskor is lehetett némelyüknek valami dolga.

A Váccal szemközti Pokolsziget itt említett népünnepélyén le akarta tartóztatni őket a rendőr, s csak nagynehezen tudtuk megmagyarázni, hogy hagyja őket vonulni, mert színház az, amit csinálnak. A zajos látvánnyal épp a közönséget csalogatják. Perceken belül felállították a paravánt, amely fölött a játszásból alakult vállalatvezetőség állt fel, lent pedig a dolgozók foglaltak helyet, kézben pemzlikkel, kalapácsokkal, másféle szerszámokkal. Mögöttük pedig a valódi közönség. Az új gazdasági mechanizmus szellemében kezdődött a "termelési tanácskozás."

„Enyém a hatalom, enyém a haszon” –énekelte fent a paraván fölött a vállalat igazgatója.

-Kapt be a, kapt be a...” válaszolta lent a melósok kara, amihez rímelt a közönség ösztönszerű végszava. Akik abban a korban mertek és tudták, mit, mimódon lehet kimondani és megtenni azok közül dr. Ferencz Lajos lapszerkesztő volt Vácon kiemelkedő egyéniség. A régi újságlapok előtt időzőm legtovább, nem kis megilletődéssel, a nyitott szekrényajtó előtt. Az ő munkássága része a város sajtótörténetének, melyet egyelőre még csak 1945-ig foglaltak írásba.

A Pest megye sajtóbibliográfiája 1794-1975 című kötet oldalait a Pest Megyei Művelődési Központ és Könyvtár adta ki 1977-ben. Ezt Boross Pál kéziratának felhasználásával Békés József állította össze.

A Váci sajtó története 1870-1945 című kötet Kenyéri Kornélia munkája, amely a Váci könyvek sorozat 6. számaként jelent meg Kővári Klára szerkesztésében, a Tragor Ignác Múzeum kiadásában, 1992-ben. Sok érdemes művelője és szerzője volt a különféle egyházi, párt és egyesületi lapoknak, szervezeteknek. A távolabbi múltból itt közülük különösen Dercsényi Dezsőt említhetem meg, az egykori Váci Hírlap tulajdonos szerkesztőjét, akit máig sem felejtett el a város közönsége.

Azt is érdemes megjegyezni, hogy a háború előtt a városi Kapisztrán nyomdából került ki és terjedt szerte a világban a magyar írók műveit ismertető, eszperantó nyelvű Hungara Literatura Mondo című folyóirat. A váci részről ebben meghatározó szerepet vállaló Bénik Gyula nyomdász közreműködésével.

Visszatérve dr. Ferencz Lajos személyére, aki a hatvanas évek elején került a városba azzal a feladattal, hogy ő szerkessze a Pest Megyei Hírlap ezután napi A/2 oldalon megjelenő Váci Napló című mellékletét. Az oldal azelőtt csak hetenként kétszer jelent meg, Papp Rezső szerkesztésében. Ferencz Lajos egyetlen belső munkatársa, az akkor még fiatal, később doktori diplomát szerző Bányász Hédi volt, akitől alig több, mint egy évvel ezelőtt vettünk végső búcsút a váci Dunaparton.

A lap fő célja a városi és járási élet híreiről, eseményeiről szóló tudósítások, riportok sok munkát adó közlése volt. Ezt csak úgy lehetett megvalósítani, ha maguk mellé állították a helység tehetséges tollforgatóit. Ezáltal, egyfajta iskolát is teremtettek az újságírás műfajaival, módszereivel ismerkedő amatőröknek. Bár az igényesebb, már-már szépirodalminak mondható írások számára itt nem lett volna hely. Ám a

helybeli írókat, akik szűkös anyagi körülményeik miatt eddig kezdetleges módon próbáltak a nyilvánosság elé lépni, miközben a helyi hatalom gyanúja, olykor nyomása miatt folyton keresték az alkalmas és legális partnert, aki segíthet. A Váci Napló (Később Váci Hírlap) pedig segített azzal, hogy a hétvégi számban, Üzenet a Dunakanyarból címmel hasáboakat nyitott a helybeli verselők számára.

Néhány újságkivágás még emlékeztet rájuk. Közülük a lapunkban már bemutatott *Péter Péter* munkáját is érdemesítem megőrzésre, akit ma is a város elismert költőjeként tartanak számon. Versének első megjelenésekor a szerkesztő is külön dicsérő bevezetővel méltatta a tehetségét. Épp úgy, mint a dunakeszi Nyári (Skotnyár) Ferencét, akit mostanában hiába keresek. A telefonszámon idegen személy válaszol barátságatlan hangon, hogy náluk nem található.

Pedig neki adósa vagyok. Régebben közölni akartam néhány tőle kapott verset, de a szerkesztők elutasították, mondván: Verset nem közölnek. Hát, igen. Nehéz a mai költők dolga.

A verőcei *Szűcs Ernő Béla* verseit is nagyra tartotta dr. Ferencz Lajos.

Megírta róla, hogy az 1932-ben Léván született szerző kenyérkereső szakmája géplakatos. Dolgozott a cementgyár építkezésén, s más váci üzemekben. Régész szenvedélye tudatos gyűjtővé is avatta, s lakásában rendszerezve halmozza a múlt emlékeit. Később tanult, szakoktató lett a mai Király Endre Szakmunkásképző Iskolában. Első versét 1956-ban a Szabad Ifjúság c.lap közölte. Fővárosi lapokban és a Pest Megyei Hírlapban is többször szerepelt.

Kálmán Mária, verőcei tanárnő, a helytörténeti kör tagja szerint, Szűcs Ernő Béla nincs már az élők sorában. Utóda nem maradt. Értékes helytörténeti gyűjteményének is nyoma veszett.

A kisterjedelmű irodalmi, inkább csak hasáb, mint rovat, rövid életűvé lett. Dr. Ferencz Lajos pár évig tartó szerkesztői munkája tragikus halálával ért véget. Mondják, íróasztala mellett érte az infarktus.

A Váci Naplót (Hírlapot) Bányász Hédi vette át. Utána később többen szerkesztették, ám szépirodalmat már csak a megyei lap irodalmi rovatában lehetett olvasni. A melléklet sorsa azonossá vált a főlapéval. Az évezred utolsó évtizede közepén megszűnt.

Csankó Lajos

Varázs és bűvölet

Csak ringtunk valami bűvöletben.

tested ütemét én is követtem,
mint vizet hűvöse, tüzet lángja,
mint holdszivárványt csillag varázsa,
mint árny szülőjét-messzi erdőt
és sorsunk a lassan elközelgőt,
követtelek és te is követtél,
teljesebb lettünk ős ötvözetnél,
ágam lettél és én a te gallyad,
-e szavakat kell, hogy visszahalljad!
és varázs lett minden, kába bűvölet
elnyelt vágyad, mint égből hullt követ.

Nem is való volt, valóban varázs!
cserepes lett szám, rajta itt a láz,
magammal hordom örökké nyomod
öleden virág leszek nem ostorod,
nem sírom leszel, nem örök hajóm,
ruhám leszel és bölcs vigasztalóm,
bátorítód én, te meg holt anyám

-ott ringtunk együtt hús ravatalán-
híd lett az égbe két szemöldököd,
kértem, átvettem csókod, ösztönöd
és égtünk egymástól, mint vulkánkövek,-
futó szívekben varázs és bűvölet.

Péter Péter

Újra együtt

Tegnap a fák még sírtak a szélben
Vágy-ködök alján lomb jaja szállt-
álltam a szélben, s halkán a hangod
dúlt remegéssel dalt muzsikált-
jaj- zenebúgást sírt fel a dallam,
s könnyeket ejtett kéken a fény-
szállt fel a múltból újra a hangod
ajkaid érett csókmezején.

És ma a fényben jössz velem újra
hinted a hús, vér áhítatát,
s karjaid égő hóragyogása
újra a bőröm perzseli át,
Friss mosolyodnak fény zizegése
átfut a szélben s ellebegőn,
mintha szivárvány nőne az égen,
fénylik a fák közt felremegőn.

Szűcs Ernő Béla

Útrabocsátás

Szavakba könnyezett fájdalom
szállj,
szállj dalom!

Gyöngyökbe csörrenő sok, sok mesém,
menj,
menj remény!

Sorokba szárnyazott vadriadó,
föl,
föl te szó!

Tarkázzátok be az eget,
s ahonnan fölrepültetek,
a porban, sárban vesztegelve nézlek,
maradjon csendes és rejtett a fészek.

Nyári Ferenc

Fa lomb ingjét

Fa lomb ingjét nyitja a szél
testét fagy baltázza
meg nem hajol csak azért
más nehogy meglássa.

Erőssége komoly ok
gyöngye kamasz fáknek
megmaradni viharok
után tanulságnak.

Az volna jó

Jó volna ha semmitől sem félnék
szilva kékje fonná rám eget
esti csöndben almafák bokorja
indakarral kúszna kezemért
símogatna dörgölődzne hozzám
rét füvében nádasok szele
megpihenne gyöngye hátam ágán
kora reggel tovaröppenne
örömet vinné héthatárban
szérűskertek süvegein át
nyári fénye zuhogó záporral
gyújtaná meg oltaná a szám.

MIKOLAI BETLEHEMES

1

NÉMETH PÉTER MIKOLA MIKOLAI BETLEHEMI JÁTÉK(OK)

BETLEHEMI KÉPEK

/I-es kép/

Tér közepén */fűves gyepen/* a betlehemi istálló Máriával, Józseffel és a kis Jézussal - a jászol körül élő barmokkal.

/II-es kép/

Rendezői baloldalon Heródes palotája: jelzésekkel, trónussal.

/III-as kép/

Rendezői jobb oldalon az Olajfák hegye, ott a pásztorok táboroznak, tábortűzek égnek.

JELENETEK ÉS SZEREPLŐIK

A.

Felvezető /körmenet a faluban, vagy bevezető a templomba/ énekelve:
Minden szereplő kórusban.

1-es jelenet

SZÁLLÁSKERESÉS

Szereplők: Mária, József, Heródes Király és a Szolgák – Színhely: Heródes palotája..

2-es jelenet

A HÁROM KIRÁLYOK ÚTRAKELNEK – KÖSZÖNTŐ -- AJÁNDÉKOZÁS

Szereplők: Mária és József -- Menyhért, Boldizsár, Gáspár – Színhely a betlehemi istálló

3-as jelenet

PÁSZTOROK AZ OLAJFÁK HEGYÉN -

Szereplők: Angyalok, Gábel Arkangyal, Mária, József, Kis Jézus. Pásztorok: Kis pásztor, Kölyök pásztor, Ifjú Pásztor, Ifjabb pásztor, Idősb Pásztor, Öreg Pásztor és még sok-sok pásztor.

4-es jelenet

OFFERA

PÁSZTORJÁTÉK BETLEHEMBEN

Szereplők: Mária, Angyalok, Pásztorok.

5-ösjelenet

ÖRÖMHIRADÁS - ADOMÁNYKÉRÉS
Szereplők: Vezető -- Mindenki

B./

Levezető /körmenet, vagy kivezető a templomból, játéktérből/ énekelve

A./ FEL- ÉS BEVEZETŐ

Az összes szereplő: elől Mária számárháton, mellette József, őket követik az Angyalok, a Három királyok, majd megint őket a Pásztorok, s legvégül Heródes király szolgálival és a Kar szereplőivel, mint azt templomi körmenetben szokás: a szereplők énekelve körbejárák a betlehemi játék színhelyét.

MINDENKI KÓRUSBAN:

1. Im m. dőn m. d. e. k. e. t. b. i. r. s. á. g. a. l. n. i. v. a. t. n. a.
 Au- g. u. s. t. u. s. h. o. g. y. k. ö. n. y. v. é. b. e. s. z. á. m. s. z. e. r. i. n. t. í. r. a. t. n. a.

1. Im, midőn mindeneket birsággal hivatna
 Augusztus hogy könyvébe szám szerint íratva
2. Cirinus küldteték Betlehem városba, - hogy
 az egész tartományt venné egy summába.

VEZETŐ /recitálva belép/

3. Elindula József is a Szűz Máriával, - Istennek
 erejéből terhes mátkájával.
4. Betlehembe hogy juta fáradt állapottal, - szál-
 lásról kérdezkedik, minden ember ura.
5. De a sok vendég miatt nincs senki barátja, ki
 távolról meglátja, ajtaját bezárja.
6. Szállni kényszerítették egy rongyos pajtába,-
 városon kül, elhagyott vadak barlangjába.
7. Ó, kegyetlen tigrisek! Betlehem városa! - hogy
 lehet tinálatok Jézusnak ily sorsa!

/Megjegyzés: szükség esetén a leírt ének az *Ébredj ember szép álmodból*, vagy a *Dicsőség mennyben Istennek* kezdetű énekekkel helyettesíthető!

ANGYAL: /énekszóló/

Dicsőség mennyben Istennek
 Békesség földi népeknek
 Jóakarató híveknek
 Kik Istenben örvendeznek.

VEZETŐ: /recitálva/

1. Dicsőítsék Krisztus az magat egekben, aki megszületett mostan Betlehemben
 Kívánom, kendiek' is tartsa egészségben, tart-són és marasszon vég nélkül örömben

Dicsértessék Krisztus az magas egekben
 aki megszületett mostan Betlehemben
 Kívánom kendtek is tartva egészségben,
 tartson és marasszon vég nélkül örömben.

ANGYAL/OK/ */Kis gyermekek hangja/*

Mi sem azért jöttünk, hogy históriázzunk, vagy valami tréfás
 játékokat indítsunk, – hanem a Krisztusról – egy példát
 mutassunk: – hogy miként született, jászolba tétetett, – a
 Három Királyoktól és a Pásztoroktól ajándék vitetett, – melynek
 Krisztus anyja */kiáltva/*: igen örvendezett!

VEZETŐ: */prózában, botjával Heródes palotája felé bökkve, majd a szereplőkre mutatva/*

Szent Józsefnek itten szállás nem adatik, - sehó a városban be nem fogadtatik, hanem a királytól most tovább küldetik.

I. JELENET

/1. kép: miközben a Vezető a szövegét mondja: Mária a József vezette számaron rendezői baloldalról, megérkezik Heródes palotájához.

JÓZSEF: */botjával a királynál kopogtat/*

KIRÁLY: Egy szózatot hallék mostan az ajtómon, – mi légyen az oka, bizonynal nem tudom. – Jelen vagy-e szolgám?

SZOLGA(1-2): Jelen vagyok uram parancsolatjára!

KIRÁLY: Parancsolom szolgám, lásd meg sietséggel, – ki zörget ajtómon ily nagy bátor szívvel?!

SZOLGA (1) :*/Józsefhez lépve/*

Mit akarsz, barátom mondd meg, honnét jöttél, – ajtónkon ily bátran zörgetni hogy mertél?

JÓZSEF: */az egész jelenetben recitálva/*

Augusztus császárnak parancsolatjára, – jöttünk Názáretből a beíratásra, – hogyha befogadnál ezen éjszakára - bizony megfizetné az egeknek ura.

SZOLGA(1): Várákózz egy kevést, mindjáraást jelentlek.

KIRÁLY: Mi új hírek vannak mostan a városban, – mondd meg hát, hív szolgám, nekem bizonyosan!

SZOLGA(1): Felséges királyom, oly emberekre találtam, – hogyha befogadjuk, - elvesz a hatalmunk, – ez ékes városból éppen kipirulunk!

KIRÁLY: */kardot ránt/*

No, ha így van szolgálóm, eredj gyorsan, siess, – ajtónkat is zárd be, éppen be se ereszd!

SZOLGA (1): */Józsefhez szólva/*

Szállást nálunk bizony magad mostan nem kapsz, – a város utcáin ámbár ha meg is fagysz!

JÓZSEF: */recitálva/*

Kemény kősziklához hasonló nemzetség, – hogy lehetsz uradhoz ily szörnyű dühösség, – még a pogánynál is van engedelmesség, hát hogy nincsen tenálad uradhoz kegyesség?

SZOLGA (2): */Józsefhez/*

Kedves atyámfia, szállást nem adhatok, – hanem egy kis helyet mindjárt mutatok, – a városon kívül vagyon egy istálló, – oda szokott szállni a jövevény szálló.

JÓZSEF: */Máriához recitálva/*

Szerelmes jegyesem, már mire jutottunk, – az egész városban szállást nem találtunk, – a városon kívül mondnak egy istállót, oda szokott szállni a jövevény szálló.

MÁRIA: */József dallamán recitálva/*

Nem bánom, szerelmem, menjünk el hát innét, csak szálljunk be oda, csak szálljunk be oda.

/Mária és József elindulnak a betlehemi istálló felé, léptüket a Kórus Betlehem, Betlehem című dala kíséri/

The image shows a musical score for a chorus. It consists of two staves of music in a 3/4 time signature. The melody is simple and repetitive. The lyrics are written below the notes.

Bet-le-hem, Bet-le-hem a te hatá-lyid-ba
 Ér-ke-let Ma-ri-a ron-gyos-is-tá-ld-ba

Betlehem, Betlehem a te hatályidba

Érkezett Mária rongyos istállóba
Ott ülven mind egyre elhagyott Gerlice
Elkészíté magát a boldog szülésre

II. JELENET

/Miközben Mária és József az istállóba érkeznek, rendezői bal oldalon, már az ének ideje alatt megjelennek a HÁROM KIRÁLYOK, (leszállnak lovaikról), és az ének, illetve a Vezető szövege alatt megérkeznek Heródes palotájához. A közben megjelenő és egyre felerősödő csillag a Megváltó születését jelzi./

VEZETŐ /rá szöveggel/:

Menyhért, Boldizsár Afrikából indult,
Afrikából indult. -- -- --
Menyhért, Boldizsár, Gáspár is elindult.

HÁROM KIRÁLYOK /éneke/

Magam sem vagyok gyerek,
még sem láttam ily remek
tündöklő szép csillagot,
amely felettünk ragyog.
Szép jelen, szép csillag,
szép napunk támad;
szép napunk támad.

/A HÁROM KIRÁLY Heródes elé érkezik. Egyszerre meghajolnak, köszöntik a Királyt./

GÁSPÁR, MENYHÉRT, BOLDIZSÁR: Üdvözlégy, jó király!

HERÓDES: Legyetek üdvözölve, kik vagytok, és mit akartok?

BOLDIZSÁR: Napkeleti bölcsék vagyunk, napkeletről jöttünk, és a zsidók újszülött királyát keressük.

HERÓDES: */magabiztosan./*
Úgy tudom, a zsidók királya én vagyok!

MENYHÉRT: Talán az utódod csillagát láttuk fölemelkedni.

HERÓDES: *leréyesen* / Az Utódomét!? És velem mi lesz?

HÁROM KIRÁLYOK: */alázattal/* Nem tudjuk, ó király!

MENYHÉRT: Az égi jelek csak az újszülött
gyermekről adtak hírt.

HERÓDES: */Odahajol a mellette álló szolgálóhoz, gesztusaiból érzékelhető, hogy kérdez tőle valamit, az meg válaszként a fülébe súg valamit. Majd Heródes, így szól a Három Királyokhoz./*

Sajnálom bölcsek, de az újszülött zsidó királyt itt nem találhatjátok. Menjetek Betlehembe, de hogy ott, hol találhatjátok, azt senki sem tudja.

HÁROM KIRÁLYOK: */egyszerre meghajolnak/* Köszönjük, ó király!
/Elindulnak Betlehem felé/

ANGYALOK KARA és a KÓRUS: *éneke a Csordapásztorok dallamára!*

Örömet mondok nagy örömet néktek,
Mert ma született a ti üdvösségetek.

Menjetek el csak, gyorsan a városba
Ott találjátok Jézust a jászolban.

VEZETŐ: Gáspár, Menyhért, Boldizsár:
Betlehembe értek, Betlehembe értek.

/A Három Királyok megérkeznek a betlehemi istállóba, térdre borulva köszöntik az ott lévőket./

JÓZSEF: Kik vagytok? És mit kerestek itt?

HÁROM KIRÁLYOK: */egyszerre/*
Napkeleti bölcsek vagyunk,
a Megváltót keressük.

MENYHÉRT: Menyhért vagyok./ Menyhárt király a nevem/ segíts édes Istenem.

GÁSPÁR: Gáspár a nevem./Gáspár volnék, afféle/ földi király személye.

BOLDIZSÁR: Engem meg, Boldizsárnak hívnak./Én vagyok a Boldizsár,
aki szerencsen király.

HÁROM KIRÁLYOK: Ajándékot is hoztunk.

MENYHÉRT: Tömjént. /*Leteszi a jászol elé.*/

BOLDIZSÁR: Mirhát. / *Leguggol és leteszi a jászol elé!*

GÁSPÁR: Aranyat. /*Leteszi a jászol mellé.*/

JÓZSEF: Köszönöm, pihenjete meg nálunk.

/ A Három Királyok, ahogy átadták ajándékaikat, beállnak a háttérbe, a kép mozdulatlanmá válik, mint egy középkori festményen. Az angyali csengő hangja töri meg a mozdulatlanságot és csendet./

III. JELENET Gábrriel Arkangyal jelenése Pásztorok az olajfák-hegyn

/A pásztorjáték következik. A pásztor tüzek körül álmaikba merülten emberek alszanak./

GÁBRIEL ARKANGYAL: /*Hangosan csengetve Mária elé száll, letérdel -- recitálva énekel.*/

Ó Istennek Anyja, látod jelenlétem, – parancsolj,
mert mennyből tehozzád küldettem.

MÁRIA: /*recitálva válaszol!*

Ó Isten angyala, szolgálj szent uradnak, adj hírt a nyáj mellett
lévő pásztoroknak, hogy imadására jöjjenek Krisztusnak.

KORUS:

Csordapásztorok midőn Betlehemben
csordát őriztek éjjel a mezőben.
Isten angyali jövének melléjük,
Nagy félelemmel telék meg Ő szívük

ANGYALOK: /*Megjelennek az olajfák-hegyn és hangos csengőszóra a pásztorokat ébresztgetik.*/

GÁBRIEL ARKANGYAL: */az alvó pásztorok fölött "röpködve" a csengőt rázza, ébresztőt fúj, és jelenték teljes hangnemben bemutatkozik./*

Én vagyok, Gábiel arkangyal!
Ébredjetek.
/tovább keltegeti a pásztorokat/

ANGYAL(2): Ébresztő! Ébredjetek már.

GÁBRIEL: Na, mi lesz már!
/A pásztorok álmosan forgolódnak, nyújtózkodnak/

ANGYAL(2): Mondom, ébredjetek!

GABRIEL: Hogy nem szégyellitek magatokat!

ANGYAL(3): Ezt a lusta népséget!

/A pásztorok ahogy felriadnak, félénken egymásra néznek, megijednek az Angyaloktól./

GÁBRIEL ARKANGYAL: Ne féljetek tőlem, én vagyok Gábiel arkangyal.
Új hirt hoztam!

ANGYALOK: */egyszerre éneklik, a csengőt rázzák/*

Gló-ri- a, gló-ri-a in ex-cel-sis de-o!
Gló-ri- a, gló-ri-a in ex-cel-sis de-o!

ANGYALOK KARA+KÓRUS:

Ser-ken-jé-tek pász-to-rok, pász-to-rok, kik nyáj mellett a-lusz-tok.
a-lusz-tok, meri szü-le-tett u-ra-tok, nek-tek kis Jé-zu-so-tok

Serkenjete pásztorok, pásztorok,
kik nyáj mellett alusztok, alusztok,
mert született uratok,
néktek kis Jézusotok.

ŐREG PÁSZTOR: Mi az? */Kidugja fejét a bundája alól/*

GÁBRIEL ARKANGYAL: Megszületett! */Örömteli hangon, vihámcolva/*

KÖZÉPKORÚ PÁSZTOR: */Előbújik a szőrcsomóból/* Kicsoda?

GÁBRIEL ARKANGYAL: */Rácsodálkozva/* A megváltó-ó-ó!

IFJÚ PÁSZTOR: Az, ki?

ŐREG PÁSZTOR: Hol találhatjuk?

GÁBRIEL ARKANGYAL: Betlehem városában.
/Elsurrán titokzatosan/

PÁSZTOROK: */egyszerre/* Betlehemben !? */Egymásra néznek kérdően/*

Azt tudjuk, hol van!

/Énekelnek, egymást noszogatva feltápáskodnak./

Pásztorok keljünk fel. Hamar induljunk el.
Betlehem városába, rongyos istállócskába.
Siessünk! Ne késsünk!
Hogy még ezen éjjel oda érhessünk.

Fáradtságunk ő érette ne sajnáljuk.
Talán még az éjjel is reátalálunk.

Fáradtságunk ő érette ne sajnáljuk.
Talán még az éjjel is reátalálunk.

KÓRUS+ANGYALOK KARA /együtt éneкли/:

Pásztorok, pásztorok örvendezve,
Sietnek Jézushoz Betlehembe.
Köszöntést mondanak a kisednek,
Ki váltságot hozott az embereknek.
Köszöntést mondanak a kisednek,
Ki váltságot hozott az embereknek.

/A pásztorok ajándékaikkal elindulnak Betlehembe a kis Jézushoz/

VEZETŐ: Elindulának és el is jutának
Szűz Máriának jó napot mondának

IV. JELENET
PÁSZTORJÁTÉK BETLEHEMBEN

PÁSZTOROK: */a betlehemi jászol köré térdepelnek, s együttesen, a Csorda pásztorok dallamára, Máriához szólnak.*

Serkentsd fel Jézust, szent fiadat nekünk,
mert mi Angyalok igéjére jöttünk.

MÁRIA /recitálva/:

Serkenj fel fiam, pásztorok eljöttek,
Kik szent angyalidtól tehozzád küldettek,
Tehozzád küldettek

PÁSZTOROK: */botos palóc pásztoráncot járnak énekelve/*

András pajtás menj előre,
János pajtás fordítsd össze.
Mivel Márton nagyon öreg,
Nyája után lassan siet.

IDŐSBPÁSZTOR (Lajos): */A jászol elé térdel/*

Vegyed e kis tőröt, hoztam fölségednek - kit az egész nyáron nagy
kinnal kerestem - mégis felségednek nagy jó szívvel adom.

/jó hátba veri a mellette térdeplőt/

Adjál te is pajtás!

IFJÚPÁSZTOR (András):

Ó, én kicsi Jézusom, ne nézd, bűnös vagyok, - vedd jó néven
tőlem, ezt a kicsi sajtot, - ezt én fölségednek nagy jó szívvel
adom - Adjál te is pajtás!

/hátba vágja a mellette térdeplőt/

KISPÁSZTOR (János): */melléjük térdepel/*

Ó én kis Jézusom, hát én mivel tudjak kedveskedni?
Én néked báránykát, sajtot, efféléket nem adhatok;
hanem egy szép bogláros szijacsát, nézzed, de szép, adok.

PÁSZTOROK */pászortáncot járnak énekelve/*

Bethlehembe, jer pajtás, jer pajtás ottan léssen jól tartás.
Sőr, bor folyik, mint a tenger, ott ihatik jót az ember
egyik angyal furulyál, a másik meg trombitál,
a harmadik táncot jár, erre minden szent ugrál.

IFJÚPÁSZTOR: Gyere öreg, offerára !

ÖREG PÁSZTOR/Márton/: Hová, háová, vacsorára?

IFJÚPÁSZTOR: Nem öreg, offerára, a kis Jézust imádni!
/Az öreg megindul meg-meg áll./

PÁSZTOROK+ KÓRUS: */a pásztorok énekelve körbe táncolják és lökdösik, csipkedik az öreget/*

Giusto

Az ö - reg bun - dás - nak jól va - gyon dol - ga,
mert meg - há - za - sod - ni nem a - kar so - ha.
de mit tudjunk ten - ni, bo - londság vol - na.
mert meg - há - za - sít - ni

Az öreg bundásnak jól vagyon dolga,
mert megházasodni nem akar soha,
de mit tudjunk tenni, mert megházasítani,
bolondság volna, bolondság volna.

ÖREGPÁSZTOR: Mi az a nagy fényes?

KISPÁSZTOR: Gyertya világ öreg.

ÖREG PÁSZTOR: Hát az a gyapjas szőrű?

KISPÁSZTOR: Kis bárány öreg!

ÖREG PÁSZTOR: Hát az a nagy filű?

IDŐBPÁSZTOR: A kis számár, öreg.

ÖREG PÁSZTOR: Hát a kis Jézuska hun fekszik?

IFJÚPÁSZTOR: Ott fekszik a jászolban, szegény nyoszolyában, nézzen bele jól!

ÖREG PÁSZTOR: Látom már, az a kis szőke, amelyik ott rüg-kapállik...

/Odabotorkál, letérdel mélyen a jászolba néz, szeme elkáprázik, hanyatt vágódik a a fényességtől, majd nagy nehezen, megindultan megszólal./

Hűn, de fényes van!... Ilyen nagy jó voltodért, tenéked mit adjak?
Édes kis Jézusom, elődbe, mit nyújtsak?
Drágább ajándékkal, én, nem táplálhatlak, hanem, egy juhbőrrel
mostan betakarlak.

PÁSZTOROK+KÓRUS /A Csorda pásztorok dallamára/

Üdvözlégy Jézus, pásztorok pásztor,
bűnös emberek megváltó szent ura.

Ha nem utálsz meg, te szolgálid vagyunk,
és azért jöttünk, hogy téged imádjunk.

Kérünk tégedet, mi üdvözítőnket,
sok bűneinkért, meg ne utáld minket.

MÁRIA /recitálva/

Köszönöm, pásztorok mindnyájan tinétek, – kívánom, hogy a
mennyben koronát nyerjete, – és a véghetetlen örömben legyetek

VEZETŐ:

Beköszöntött ismét karácsony estéje.
Ó áldott, ó áldott Jézus születése!
Dicsőség a mennyben az Atya Istennek,
Hogy szent Fiát adá az emberiségnek;

Kiről a próféták jóslatok zengtek,
Ki visszaállítja az aranyidőket,

Íme, testet öltött a megigért Ige,
A Mindenhatónak egyszülött gyermeke.

Ezért a karácsony szeretet ünnepe
Az angyaloknak is így hangzik éneke:

KÓRUS+ANGYALOK KARA: */ének/*

Mennyből az angyal lejött hozzátok,
Pásztorok, pásztorok,
hogy Betlehembe sietve menvén
lássátok, lássátok.

Istennek fia, aki született
Jászolban, jászolban.
Ő leszen néktek, üdvözítőtök
Valóban, valóban.

VEZETŐ: Jó emberek, im halljátok
Így szólunk most tihozzátok:

MINDENKI: Eljött Isten szent Báránya,
Bűnünk vette önmagára

Siessünk hát Őelébe,
Bűnbánatot, erőt kérve!
Úgy lehet csak boldog lelkünk,
Ha az Úr Jézus lakik bennünk!

VEZETŐ: ADJON ISTEN MINDNYÁJUNKNAK
ÁLDOTT, BOLDOG, BÉKÉS KARÁCSONY!
(ezt kívánják a mikolai betlehemezők)

B./ LEVEZETŐ

/Az Angyalok csengettyűire a Betlehemezők a kezdéshez hasonlóan körmeneté szerveződé a Betlehemi jászlat körbejárva karácsonyi dalokat énekelnek és elvonulnak.

KÓRUS+ ANGYALOK KARA:

A kis Jézus megszületett örvendjünk!
Elküldötte ő szent fiát Istenünk!

Betlehemben fekszik rongyos jászolban,
azért van oly fényesség a városban.

Eleibe térdepelünk mindnyájan,
örvendezve énekelünk vígságban!
Dicséretet mondunk édes anyjának,
ajándékot adunk a kis Jézusnak

Di - cső - ség mennyben az Is - ten - nek!
Di - cső - ség mennyben az Is - ten - nek!
Az an - gya - li se - re - gek Ví - gan így é - ne - kel - nek:
Di - cső - ség, di - cső - ség Is - ten - nek!

Dicsőség, mennyben az Istennek!
Dicsőség, mennyben az Istennek!
Az angyali seregek, vígan így énekelnek:
Dicsőség, dicsőség: Istennek.

Békesség földön az Embernek!
Békesség földön az Embernek!
Kit az igaz szeretet, a kis Jézushoz vezet:
Békesség, békesség: Embernek.

(A Betlehemező gyermekek megajándékozása. – Agapé.)

A forgatókönyv első változata, drámapedagógiai alapokon, az új hagyomány teremtése szándékával 1984-ben készült, ami azután a próbák és önfeledt játékok során évről-évre formálódott, alakult.

- Ipoly-menti és Börzsöny-vidéki élő hagyományok ihletére;
- Börzsöny Néprajza alapulvételével;
- *Menjünk mi is Betlehembe* című gyűjtés eleminek felhasználásával;
- József Attila: *Betlehemi Királyok* c. költeménye részleteinek bedolgozásával;
- Németh Péter Mikola: *Passió* c. verse és más szövegei felhasználásával;
- A nagybörzsönyi Páva Kőr karácsonyi népdalgyűjtéséből válogatott énekek beemelésével készült a forgatókönyv.

A fotókat készítették: **Köpöczi Rózsa, Németh Zoltán Pál, Németh Balázs Kristóf, Németh András Áron, Karaffa Gyula**

BESZÁMOLÓ

Brüsszel helyett Ipoly-régió

Vajon miért nem látok itt magyar Jászolt, tünődök a brüsszeli Szent Mihály – teljes nevén Szent Mihály- és Szent Gudula székesegyház – templom boltívei alatt. Az épület amúgy alig marad el Európa nagyobb szakrális remekei mögött, úgy is mondhatjuk, beleillik a sorba; legfeljebb annyival másabb, hogy – meghittebb. De ne térjek el a tárgytól, a lényege mondandómnak: szép kiállítás köszönti most advent havát a templomban, országok, nemzetek készítették el és állították ki saját kulturális értelmezéseik, stílusjegyeik, nemzeti hangszíneiknek megfelelően a Betlehemi Jászolt makettjét; gyönyörűen elkészítve. Beszélnek erről a képek, sokkal többet eleve nem akartam én ehhez hozzátenni annál, mint amivel kezdtem: miért nincs itt a magyar, s hát, hogyan is nézne ki?

Tudjuk, persze, láttunk számos alkalommal, a Néprajzi Múzeum néhány éve – mikor is, hű, de öreg vagyok – nagyon szép, összegző kiállításban mutatta be, tájegységenként, az ebben a témában készült népművészeti munkákat; szóval olyan nagy hiányérzetünk nem lehet – de, hát, mégis. Milyen jó lett volna önmagunkat is viszont látni itt, a Szent Mihály templomban.

No de működik a magyar virtus. A képek közül azért sem maradunk ki, élünk a kiegészítés jogával. S élhetünk is, van apropója, az alábbi meghívó:

Kedves Testvéreink, Barátaink, közeli és távoli ismerősünk szerte a nagyvilágban, a keresztény és keresztyén Európában, szűkebb pátriánkban az Ipoly-táji hazában !

A harmadik évezred küszöbén átbukdácsolva az újra hagyományá érlelődő “míves fohásunkkal”, a MIKOLAI BETLEHEMI Játékkal a múlt század utolsó évtizede óta az adventi időkben, a karácsonyi ünnepkörben a váci „FIESTA” Színháza örökös tagjaival, egyetemista, főiskolás és gimnazista színjátszóival, a nagybörzsönyi PÁVA Körrel, a vámosmikolai körzeti Általános Iskola kisdíákjaival évről-évre útra kelünk, hogy ebben a lassú körénk-feketedésben a világ világosságát remélve, azzal a sok-sok rossz- és negatív hírral feleselve, ami, nap mint nap éri idegrendszerünket az utóbbi években, elvigyük az örömhírt a világba: Megszületett a Megváltónk ! – „Glória, Glória In Excelsis Deo!” – szűkebb pátriánkban az IPOLY TÁJI HAZÁBA. Megerősítve meggyőződésünket, hogy igenis, egyetemesen van remény, a legnehezebb időkben is a megváltásra, általa az újjászületésre, az üdvözülésre, s így arra is, hogy fenyő illatárban megszentelt, forró kalácsos, testben és lélekben hófehér karácsonyunk legyen.

Annak reménységével, hogy ez így is lesz: ÁLDOTT, BOLDOG, BÉKÉS KARÁCSONYT KÍVÁNVA hívom, várjuk szeretetben azokat a Családokat: felnőtteket, gyerekeket és szeretetközösségeket a faluból és környékből, akik szereplőkként, vagy egész egyszerűen csak hallgatókként, kísérőkként csatlakoznak misszióinkhoz. A találkozásunk, örömnepünk ígéretével köszönt Mindenkit, szeretettel:

Németh Péter Mikola

2012. December 22-ÉN, szombaton a falu karácsonyán
17 ÓRAKOR A szabadidőközpont aulájában FOTÓdokumentum kiállítás megnyitója
mikolai betlehemi játékok
1993–2012 KÖZÖTT
hetedhét ipolyon innen és túl...

Köszöntőt mond: Bárdi Alex polgármester
Megnyitja: KARAFFA GYULA költő, a Börzsöny Helikon szerkesztője

Ádvent 4. vasárnapján reggel 7.30-kor indul a Betlehemezők Busza a Patika elől, és ugyanoda érkezik vissza 21 óra tájban — Minden utazni és ádventi zarándoklatra vágyó Családot, gyermeket és felnőttet hívunk várunk szeretetben. Az utazás és a részvétel ingyenes!

December 23-án, ÁDVENT 4. VASÁRNAPJÁN magyarországi és szlovákiai vendégjátékok
9 órakor HORPÁCS Római katolikus Templom
10.30-kor PATAK R.K. Templom
12 órakor BORSOSBERÉNY R.K.
14.30-kor NAGYOROSZI R.k. Templomban
16 órakor IPOLYSÁG /SAHY Evangélikus Templom
17. órakor IPOLYBÉL/BIELOVCE R.k. Templom
18.30 -kor SALKA / IPOLYSZALKAIK Köszöntése pásztortűz mellett a TÁJHÁZ UDVÁRÁN
DECEMBER 24-ÉN, HÉTFŐN
15.30-Kor VÁMOSMIKOLÁN az idősek otthonában
SZENTESTE 16.30-TÓL ÉLŐ BETLEHEMES – KÖRMENETA FALUBAN
Betlehemi JÁTÉK a VÁMOSMIKOLAI RÓMAI kATOLIKUS Templomnál — GYERMEKEK
KÖSZÖNTÉSÉ A Plébánián
ADJON AZ ISTEN MINDNYÁJUNKNAK ÁLDOTT, BOLDOG, BÉKÉS

Úgy legyen, illesztem immár saját szavaimat a fenti jókívánságokhoz; úgy legyen, barátaim. S hát, aki tud, legyen ott, ha már Brüsszelben – lemaradtunk...

Tamási Orosz János

Mikszáth Kálmán társaságában

Cserey András atya horpácsi intelmei

A horpácsi Mikszáth múzeumban

Patakon a Mikolai betlehemesek

Borsosberényi agapé Péter atyával

Nagyorosziban a mikolai betlehemesek

Tarnai atya szemléli az előadást az orosz templomban

Az ipolysági betlehemes játék

Ipolybélen a Szt. Márton templomban

Az ipolyszalkai tájházban

Vámosmikolai betlehemeszés, 24-én este a havon

HORVÁTH ÖDÖN

versei

Idei megoldás

Kész volt. Felöltöztettük a csontvázat.
Valaki lelkesülten mondta: „Szép!”
Péternek komikus ötlete támadt:
„Legyen kezében egy piros fazék.”

„Miért?” – kérdeztük. „Tegyünk cukorkákat
bele! Gondolatom szerint azért,
hogy aki akar, vehessen néhányat
belőle, s nélkülözhetjük Adélt.”

Igaza van! Meghökkenítő alakja,
mint kiállításunk vonzó darabja,
itt a főbejáratnál nagyon jó lesz.

Hatásosabb, mint a tavalyi topless
szépség, aki ugyan sikeres volt, de
fellépéséért nagy gázsit gombolt le.

A szobor

Fáklyák lobognak, reflektorok égnek;
órákig tart a dicsőítő ének.
Nagy tág szemekkel nők és férfiak
hossannáznak, miközben megvirrad,

feljön a nap és kikékül az ég,
csönd lesz; kezdődik az emlékbeszéd.
Őt méltatják: megszületése tényét,
roppant erejét, nemzőképességét,

bátor tetteit, harci eszközét,
híres fintorát, amint borát issza.
A föld még nem hordott hozzá hasonlót!

A tömeg egy emberként várja vissza,
nem hiszi el, hogy csupán bronzszobor volt.
Tegnap lángvágó darabolta szét.

B. TÓTH KLÁRA

Sorslétra

Mászni egyre feljebb,
kapaszkodni fokról fokra,
nem nézni, hogy zsugorodnak
a tárgyak, ami fontos,
úgyis besűrűsödik,
pingpongasztal zöldje beépül
a növényzet klorofilljébe,
visszaépíti a természet,
benne zöldell tovább, hálója
összetartja a Földet,
nem számít már játszmák izgalma,
pulzus lüktetése, arcok lázrózsái,
nem számít, ki nyeri a meccset –
fölfelé nézni, tartani a fényirányt.

Ha visszafordulnál, látnád
tekintetek aljanincs gödrét,
az örökös viaskodást, fekete,
fehér szárnyak csapkodását,
suhogásokat és reccsenéseket,
pepita tollakból szőtt kavalkádot,
látnád a kiüresített, sóvárgó
emberedények nyitott fejtetőit,
ahogy összegyűjtik magukba
Istent – látnád a sötétedő
létrafokokat, amint behatolnak
a föld áttetsző testébe,
látnád, hogy az út lefelé is
éppolyan végtelen.

DOBROSI ANDREA

Csodálom...

Alszol. Mindig újra hallom és nézem
lélegzeted, te vagy teában mézem,
a mindent hozod. Az óra ütemre jár,
mint szívverésed, lüktet a csend, bezár
karom közé a rózsaszín pillanat.
Ki tudja meddig, kinő-e szilvماغ
kinn a kertben? Aludj. Ragyogjanak rád
csillagfényes esték, tükröző imák,
hozzád hajol belőlem most a lélek.
Fordulsz, mint egészben fordulnak részek,
tán álmot csensz a félénk éjszakába.
Gyúrt takaródon arcod simasága
a minta, én nem tudok aludni még.
Csodálom a lényed, mit Isten kimért.

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

S ha így történt volna?...

A szerkesztőségi szobában ketten tartózkodtak. A hatalmas íróasztal mögött termetes, szultáni pocakkal terpeszkedő, dús oldalszakállt, harcsabajuszt viselő középkorú férfi ült, maga a nagyhírű Zetelaky Pál a kiadó tulajdonosa és egyben szigorú főszerkesztője, tokája az állát, csokornyakkendőjét eltakarta, annyira lelógott. Modorából érezni kellett, hogy szava megfellebbezhetetlen törvény, hangja parancsoláshoz szokott, kemény, nyers, és lekezelő. Derékvastagságúra hízott combjait szétterpesztette, amennyire bírta, hogy odaférjen az asztalához, amire keserves szuszogástól kísérve könyökét ráfektetve valósággal ráfeküdt, apró, behízott malacszemeit bizalmatlanul rámeresztette az asztal előtt tiszteletteljes félmehajlásban álló magas, vékony termetű, fiatalemberre szegezte, aki szőke, kissé kopaszodó fejét illedelmesen oldalra billentette. Szelíd, világoskék szemeiből jóság, tiszteletudás sugárzott. Vastag papírköteget szorongatott a hona alatt.

- Mi akar? Mit hozott? Honnan jött? Ki küldte magát?

- Ezt a regényt bátorkodom felajánlani a főszerkesztő úrnak megjelentetésre. Komáromi születésű vagyok, senki sem küldött, magamtól bátorkodtam próbálkozni. Most éppen Kecskemétről jöttem, jelenleg ott élek, jogot tanulok, jurátus éveimet töltöm Vathy Gáspár uram mellett, kollégiumban lakom.

- Mutassa! - fröccsent a kövér ember hangja unottan, rosszkedvűen. Húsos arcát kelleetlen fintor csúfította, s úgy látszott, már előre elhatározta, bármit hozott is az idegen ifjú, bizonyára elutasítja, mivel nem ő nem rendelt tőle művet.

A látszat kedvéért azért átvette a papírcsomagot, maga elé lökte, tekintete futólag rávetődött. Félpszemével azonban asztali számítógépe képernyőjét figyelte.

- Miről van benne szó?

- Egy főúri család története, több generáción át.

- Úgy, szóval főúri! - ingatta busa fejét a főszerkesztő. S mely korban játszódik? Mert ugye, az se mindegy! - tette hozzá és figyelmeztetőn felemelte vastag mutatóujját.

- Az 1948- 49-es szabadságharc időszakában - felelte a fiatalember. Előtte, közben, utána.

- Az már nem időszerű téma, fiatalember. Elavult problémák, lerágott csont, már rég máson gondolkodnak az emberek. A mai világban tessék a nemzetközi közgazdaságról írni. Az adható el a piacon. Vagy akár útleírást.

- Megbocsásson! Nekem más a véleményem. - Erre Zetelaky gyilkos pillantásokkal, sértődötten rámeredt. - ugye, a történelem folyik, volt, van, lesz, azt nem lehet semmisnek tekinteni. Az mindig időszerű, ha igazat mondunk róla.

- Azt majd én döntöm el! - mordult fel a főszerkesztő. - Ilyen bolondos címen különben sem hozhatnám ki. Próbáljon jobb címet kitalálni. Hallott már olyat kedves fiam, hogy eleven embernek kőből legyen a szíve? Ilyen számárság csak mesékben fordul elő. Zagyvaság! A tudományos világ bolondnak nézne, rám támadnának, s magára is.

- Átvitt értelemben gondoltam, uram! Nem szó szerint kell érteni - vitázott szelíden, türelmesen a leendő szerző. Ráadásul, akit így nevezek, csupán egyetlen fejezetben szerepel. A legelsőben. Akkor meghal...

- Persze... - enyhült meg kissé Zetelaky - hiszen most látom, hogy a fiáról szól a könyv. De akkor is! Nincs valami tisztességesebb neve magának, fiam? Ez valami gúnynév, vagy így becézi a barátnője? A társasága? Művésznév? Marhaság!

- De van tisztességes keresztnévem, a barátaim rövidítették így a nevemet, tréfából. Remélem, idővel majd megtanulják az olvasók, én már egészen megszoktam. Jó az így is, megrövidítve. Maradjon így!

- Vagy írja rendesen a nevét, vagy szó sem lehet kiadásról. Tehát, mi az igazi neve?

- Móricznak keresztelt a pap, Zetelaky uram
- Na, azért! - nyugodott meg a főszerkesztő. - Mindenesetre hagyja itt, majd átlapozom. Azt természetesen nem ígértem, hogy feltétlenül megjelentetem, csak hogy átnézem. Világos?
- Világos, Zetelaky uram! - felelte a fiatalember szomorúan. - Mikor érdeklődhetem?
- Semmikor! - hangzott a zord válasz - Hagyja itt a lakás címét, majd értesítem, miként döntöttem.

BOZGOR ELIAN

Minimálok

Kinél a hiba*

(adaptáció)

“... s hogy sok év eltelt vala, megjöve a tékozló fiú, ...”(K. F.)

A fiuk atyja nagyon örült annak, hogy a tékozló gyerek hazatalált. Még jobban örült vala, mikor hallá is őt, arról, hogy lenne mi járat. S hogy végleg is maradna. Talán. Merthogy mindene odalett, úgy garázdálkodott javaiban. S hát, mit lehet tenni? Ilyenkor.

Mert ezt mondá az ő atyjának a tékozló fiú: Itt vagyok, atyám, jöttem, hogy családom erejét emeljem, mert akkor a te tékozló fiaddal eggyel többen leszünk, és ennyien már jogosan igényelhetünk állami gázártámogatást.

És mondá az ő atyja: Bizony, fiam, legjobbkor érkezted, merthogy éppen elnyüvettenek azok a jó bolyhos mackónadrágok, melyeknek zsebeiben olyan jól esett vala - télidőn - kezeknek a melegség...

Mikor hallá ezt a másik fiú, felfortyana is erre. Ki is fakadá az ő atyjokra, lehordván pedig testvérét is sárga földig.

Atyja pedig így szóla neki, hogy okulna: Akiknek vala jobb dolgok, azok mennének hegymagasaiba kirándulni az hideg Alpínusoknak.

A fiú sértve érezvén atyjától magát; tüstént szedelődött, és a házudvart is elhagyá. De még az vidéket is el. Sőt.

Minek is utána fennen mondá fiuknak atyja: Na, bizony, ezzel búcsút inthetünk nagyon annak a gázártámogatásnak!

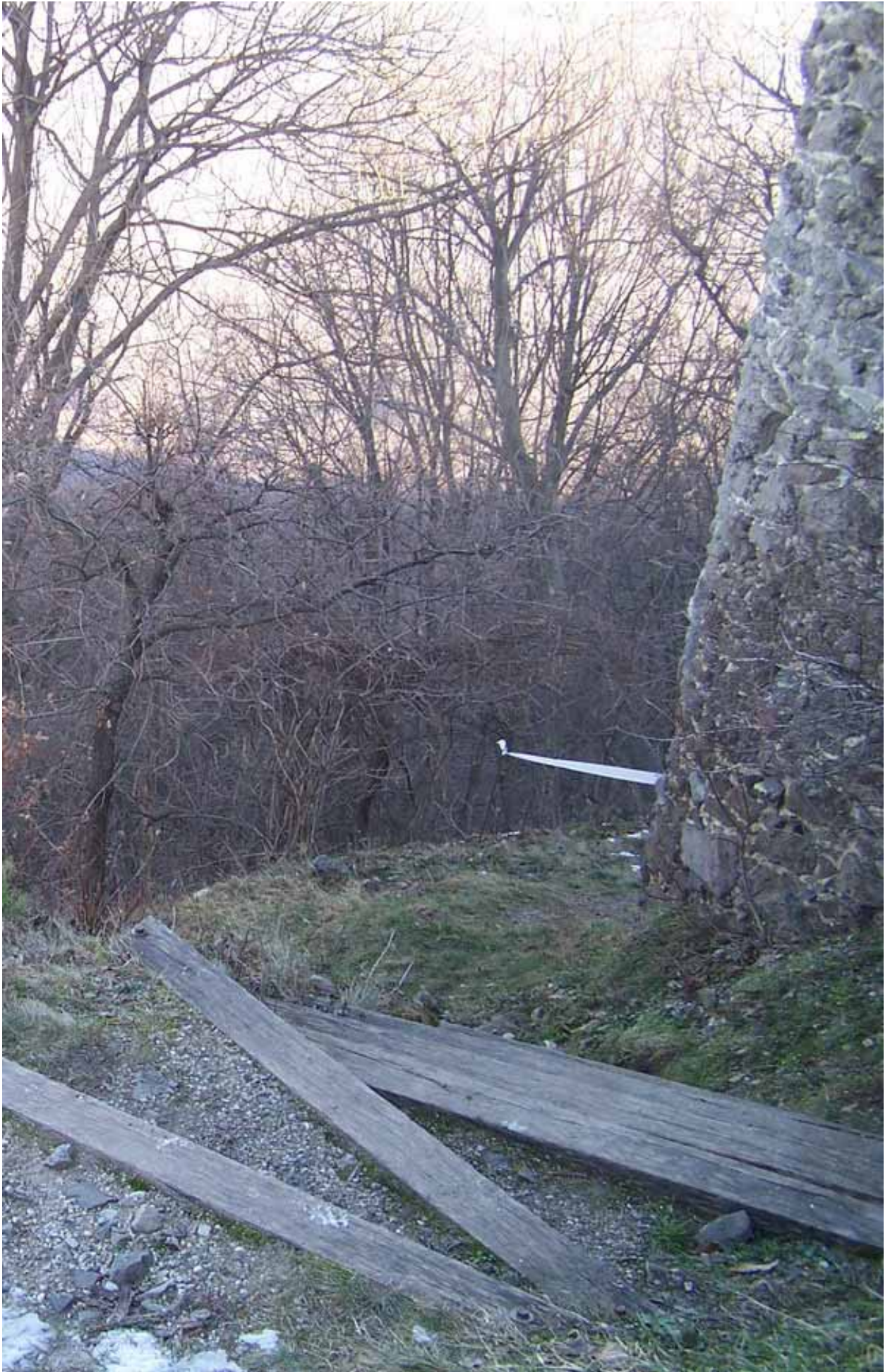
Mire a tékozló fiú: Még egy viseltes mackónadrággal se maradt több a háznál! És ki miatt –

És aztán ugyanúgy alakult kezeknek is ugyanazokban a zsebekben.

S hogy sok szájaknak még tovább mennyin alakult?

Erről vala nem értesülénk.

* A szerző *Piszkozati (vegyes) füzetek*-jei közül

H. TÚRI KLÁRA

Teremtésből élő

Mintha minden ma végződne...

- ma a vég és ma a kezdet,
de tudom: ki hisz Tebened,
mindenkor jó véget érhet.

Mintha ma végződne minden
s mind-mind felemás véget érne -
de tudom: mind, aki hitt Benned,
megkapta a segítséget.

Minden mintha ma végződne
- bosszú nélkül élön éled -
mint szülő nő fájdalmában
zavarból rendre az Élet.

Rábízom Fényedre magam,
Neked adom önmagam:
...Neked, kiből minden reményem
örök időktől fogva VAN.

...Örök időktől minden reményem
Benned emberi célt vett:
- életen túl s halálon innen
egyetlen Isten, aki megértett.

ELBERT ANITA

Az apokalipszis igézete

A feltárás, mint idősík letelt, elvirágzott a lélek sóhaja,
Mint törött bárkában ringó falevél, olyan a vízen lebegő
Életkarma. Az aranyló búza szava le van aratva, a bor
Vérré válva hirdeti, moco rog az idő, s a tér, ezáltal
Van készülőben valami. Megmordul az ég, dördül
Néhány villám, eliszkolnak a hangyák a földfelszínről,
Mosolyog a Nap, sandán bámulva az utolsó emberre,
Ki azt hiszi, a teremtés koronájaként mindent szabad
Neki. Majd vöröslő kristálytenger ömlik a szárazföldre,
Kiszáradva minden növény, darabokra oszlik a Föld,
Minden szétforgácsolódik. Remegnek a dódónai
Tölgyesek, mikor földrengés közepette szétválnak
A nagy hegyek, s morzsákra töredeznek.
A lángnyelvek csökönyösen hullnak a Földre,
Mintha vége, s hossza nem lenne ennek
Az egyoldalú küzdelemnek, ugyanis
A bíbor ég alján egy nagy szem figyel
Az eseményeket. Ez a szem sasol, elméláz,
Majd haragját egy kehelybe öntve, néhány
Percre megkönyörül az embereknek.
Majd folytatja a tusát az ego ellen, hiszen
Nem az emberrel szemben, de benne akar
Rendet téve kiirtani minden gonoszságot.
A világ arca megráncosodik, majd megöszül
A Föld, szívedből kihullik halálod, s már
Csak az életedért küzdesz. Úgy sejlik fel,
Ez az élet csak alkalom volt arra, hogy
Részben, vagy egészben magadra ébredj,
De te aludtál, mint a tej, s mint a csillagok.
S a jövő igézete milyen csodákra hallgat?
Az apokalipszis az ítélet tornáca csak,
Mivel eldől egyszer és mindenkorra, hogy
A csend uralkodjon, s a fecsegés elüljön, s
Az Isten szava is csak így válhat majd mindenki számára
Hallhatóvá. Harmatcseppek hullnak az ég
Sarkából, a sebezhetetlen térből, egy nagyot
Kortyol az ég tavából a boldogság, s íze benne
Marad a rejtélyben. Nem félni, de szeretni lett
Volna célja embernek, s az ego köpenyét levetve,
Minden ember lelkére hallgat, de többé már nincs
Jelen. Új világ nyílik a régi helyén, szellemi grádicsok
Sodrása alatt, s hogy mindenhol jelen legyenek, tudom,
Az apokalipszis pontja kell, hogy megtörjön, s igézete szétáramoljon.

HÖRÖMPŐ GERGELY

Ö r ö k s é g

Dédapám azt mondta nagyapának,
tirátok jön még jobb kor hajnala,
apám ezt mondta nekünk. „Nem jött be.”
Gondolta, majd az unoka ...

Az unokámat nézegetve mondom:
ti tán megértetek boldog időszakot
- és megdöbbenve nézek önmagamba,
hát itt semmi nem változott?

Bizony rossz nézni halk halálát
annyi reményes elhitt álmoknak,
nem jó az álom, hazudik az ábránd,
látsz egyre furcsább világokat.

Idegen vagyok itt. A sztoikus.
A pesszimista, ki nézdegél árván,
de szól a lélek, a végtelen végén
feltűnik a csodás szivárvány.

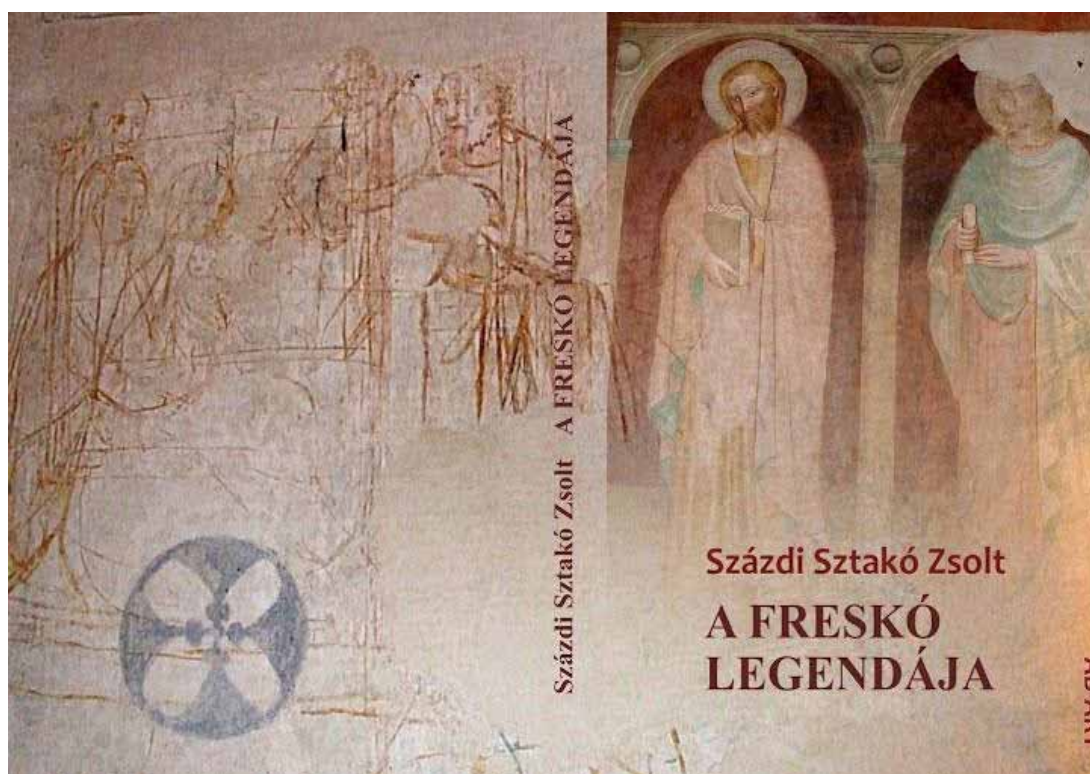
KÖNYVAJÁNLÓ

Netkötetei után megjelent **Egry Artúr *Portugál gálya*** című önálló verseskötete, az irodalmi Rádió gondozásában. A kétszeres Spangár-díjas költő válogatott, és új verseit olvashatják az érdeklődők a könyvben. Megrendelni lapunk email címén lehet, 1500 forintos áron. A szerk.

- Megengeded, hogy tegezzelek?
- Tekintve, hogy Te, Én vagyok, kissé körülményes volna a magázódás.
- Akkor talán kezdjük az interjút...
- Kezdjük. Habár kicsit skizofrén helyzet lesz...
- Mi is a könyved címe?
- A freskó legendája. Ennyit azonban tudhatnál, ha egyszer már arra vállalkoztál, hogy interjút készíts.
- Tudtam is, hiszen, mint azt olyan éles elmével megjegyezted, Én Te vagyok... vagy fordítva. Mesélj arról, hogy mi volt a célad a könyvvel.
- A könyvben a százdi templom freskóinak, jobban mondva faliképeinek a középkori történetét dolgozom fel, szépirodalmi eszközökkel. Magyarán, fikció, ezért aztán senki se várjon a könyvtől művészettörténeti hitelességet. Cserébe viszont szabadjára engedtem a fantáziámat, és reményeim szerint, egy igazán izgalmas szellemi kalandra hívom az olvasót. A céloom pedig az volt, hogy így is „reklámot” csináljak a faliképeknek.
- Azt mondtad, hogy ez egy fikció. Ezek szerint az első betűtől az utolsóig a fantáziád műve ez a regény?
- Azt azért nem. Nem a manapság olyan népszerű alternatív történelmet írtam, hanem a főbb történelmi eseményekhez azért igyekeztem igazodni. Ez a kor, a 14-15 század amúgy is roppant izgalmas mind Magyarország, mind pedig Európa történelmében.
- Mintha nem láttalak volna az elmúlt években könyvtárakban, irattárakban, könyvek, régi iratok fölött gömnyedni...
- Mert nincs is rá szükség. Az internet ma már olyan hatalmas tudásbázissal rendelkezik, hogy azzal csak a legnagyobb könyvtárak veszik fel a versenyt. De hát, azok is rajta vannak az interneten.
- A könyvet regénynek nevezed, mégis négy különálló történetből áll. Hogy is van ez?
- A történetek több mint egy évszázadot ívelnek át a középkor történelméből, és egy valami köti őket össze, ez pedig villa Zaazd, a mai Százd templomának Európa híré freskója, és kolostorának népe, amelynek létezése azért több mint legenda, szerintem. Azt akarom bebizonyítani, hogy nemcsak a történelem fő áramában történtek izgalmas események. Ez a nép történelme, nem a királyoké, főuraké.
- Mi lesz, ha a regény sikeres lesz? Elképzelhető, hogy lesz folytatása?
- Az én tarsolyomban vannak még történetek, úgyhogy, nem elképzelhetetlen...
- Köszönöm, Neked, Magamnak az interjút!

Százdi Sztakó Zsolt

PROGRAMAJÁNLÓ

Pál József Alkotói Kör programja

2013. január 18. 16.30–17.30: *Madách Imre Az ember tragédiája című drámakölteményének hatása a nógrádi irodalomra* – egészen napjainkig. Beszélgetés szerzőkkel, szerzőkről és művekről – fölolvadásokkal egybekötve. • **17.30–22.30:** Irodalmi műhelymunka.

2013. február 15. 16.30–17.30: *Verspillanat a tél jegyében*, a helyi szerzők tolmácsolásában, saját művek és egykor élt alkotók műveinek felolvasásával. • **17.30–22.30:** Irodalmi műhelymunka.

2013. március 15. 16.30–17.30: *Szepesi József, a köztünk élő.* Versek és prózák Szepesi Józseftől az emlékezés jegyében. • **17.30–22.30:** Irodalmi műhelymunka.

2013. április 19. 16.30–17.30: *Marschalkó Zsolt költészete.* Kortársai emlékezése egy drámaíróra, és vershagyatéka általuk való megszólaltatása. • **17.30–22.30:** Irodalmi műhelymunka.

2013. május 17. 16.30–17.30: *Ravasz István költő 75 éves lenne.* Az 1956-ban tragikus hirtelenséggel véget ért pálya felidézése visszaemlékezések és versei bevonásával. • **17.30–22.30:** Irodalmi műhelymunka.

2013. június 21. 16.30–17.30: *Verspillanat a nyár jegyében*, a helyi szerzők tolmácsolásában, saját művek és egykor élt alkotók műveinek felolvasásával. • **17.30–22.30:** Irodalmi műhelymunka.

2013. július 15–21.: *Irodalmi kerékpártúra Nógrád megye aprófalvaiba és azokon keresztül.* Az egyes állomáshelyeken előadás Nógrád megye irodalmi hagyományairól és jelenéről, valamint a jelenlévő alkotók műveinek fölolvadása a koraesti órákban.

2013. augusztus 17.: *Irodalmi kerti parti* az együttlét és az irodalom jegyében – fölolvadásokkal fűszerezve.

2013. szeptember 20. 16.30–17.30: *Magyar Dráma Napja – a drámaírás helyzete Nógrád megyében.* Kerekasztal-beszélgetés helyi szerzőkkel. • **17.30–22.30:** Irodalmi műhelymunka.

PÁLYÁZAT

Az én mesém pályázat 2013

ÍRJUNK EGYÜTT MESEKÖNYVET!

a Kőbányai Kulturális Központ meseíró pályázatot hirdet

- I. 6-12 éves gyermek
- II. 13-17 éves gyermek
- III. felnőtt kategóriába.

Kizárólag elektronikusan, a nagy.krisztina@korosi.org címre küldött 1 oldalas mesékkel lehet pályázni.

A mese elejére írd rá a neved, a kategórid, az E-mail címed, ahol a nyár folyamán is értesíteni tudunk!

A zsűri csak a feltételeknek megfelelő munkákat értékeli.

Beküldési határidő: 2013. január 31.

ILLUSZTRÁLJUNK EGYÜTT MESEKÖNYVET!

A www.korosi.org oldalon 2013 február végéig közzétett mesékhez várunk papír alapú illusztrációkat. A rajz hátoldalára írd rá a neved, az életkorod, az elérhetőségedet, a mese szerzőjét és címét!

Beküldési határidő: 2013. április 1.

Eredményhirdetés:

a VII. országos Mesefesztiválon 2013 szeptemberében.

A legjobb alkotásokból szeretnénk megjelentetni Az én mesém 6 c. mesekönyvet!

Kőrösi Csoma Sándor Kőbányai Kulturális Központ
1105 Budapest, Szent László tér 7-14. www.korosi.org

A rétsági Spangár András Irodalmi Kör pályázatot hirdet a vers és prózaírók részére.

A pályázaton korhatár és a témakör megkötése nélkül, minden alkotó részt vehet. Kizárólag máshol meg nem jelent írásművekkel lehet pályázni! Az írásokat digitálisan is kérjük mellékelni. A pályázatok terjedelme nem haladhatja meg az öt gépelt oldalt. (Word, Times New Roman, 1,5 sortáv) A jeligés pályázatok mellé, zárt borítékban kérjük mellékelni a jelige feloldását. Egy jeligéhez maximum három írásmű tartozhat.

Az írásművek leadási határideje:

2013. január 15.

Cím: Spangár András Irodalmi Kör - Városi Művelődési
Központ és Könyvtár

2651 Rétság, Rákóczi út 26., Pf.: 24.

A legjobbnak ítélt alkotás elnyeri a díszes kivitelű

Spangár András emlékplakettet és a hozzá járó
oklevelet. Az arra érdemes írásokat megjelentetni
tervezzük a Kör 2013. évi antológiájában és a Kör
honlapján is.

E havi számunk szerzői:

Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság, helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató
Dobrosi Andrea(Budapest, 1970) Budapest, költő, szerkesztő
Elbert Anita () Veszprém, tanár, író, költő
Horváth Ödön (Budapest, 1938) Kismaros, költő
Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007) református lelkész, költő
Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas köztisztviselő, költő
dr. Koczó József(Perőcsény, 1950) Vámosmikola, helytörténész, ny. iskolaigazgató
Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró, író
Kó-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író
Petrozsényi Nagy Pál (Kolozsvár, 1942) Kecskemét, tanár, író
Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968) Szanda, tanár, költő
Pribojszky Mátyás (Okány, 1931) Tata, író
B. Tóth Klára (Budapest, 1955) Budapest, költő, restaurátor
H. Túri Klára (Győr, 1939) Tata, író, költő
Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság, költő, író, előadó
Székács László (Budapest, 1946) Budapest, nyugdíjas mérnök, költő
Szúk Balázs (Eger, 1960) Debrecen, középiskolai tanár, író, költő
Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő, nyomdász
Végh József mkl. (Diósjenő, 1953) Diósjenő, helytörténész, művelődési ház igazgató

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:

Karaffa Gyula

Helytörténet:

Végh József mkl.

Képzőművészet:

Konczili Éva

Szerkesztőség címe:

2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:

+3630-383-5385

+3630-531-4698

Email cím:

karaffagy@ gmail.com

borzsonyihelikon@ gmail.hu

hgev@ freemail.hu

Weblapok:

[**www.karaffamese.freewb.hu**](http://www.karaffamese.freewb.hu)

[**www.karaffagy.freewb.hu**](http://www.karaffagy.freewb.hu)

[**www.karaffaboros.freewb.hu**](http://www.karaffaboros.freewb.hu)

Terjesztés kizárólag PDF formátumban.

Internetes lapunkra is vonatkoznak a szerzői jog védelmének szabályai, ezért a Börzsönyi Helikonban megjelent bármilyen anyag más felületen, lapban való felhasználásához az érintett Szerző előzetes engedélye szükséges!

A Börzsönyi Helikon 2012. március 27.-től tagja az Ipoly Eurorégió Határon ÁtnyúlóEgyüttműködés egyesületének.

Németh Péter Mikola költői gúnyában (Karaffa Gyula fotója)